הלכה · משנה תורה · מפרשים · הר המוריה · ספר קורבנות

# הר המוריה על משנה תורה, הלכות בכורות

רבי מאיר יונה ברנצקי

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# הר המוריה על משנה תורה, הלכות בכורות

רבי מאיר יונה ברנצקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הר-המוריה-על-משנה-תורה-הלכות-בכורות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**פרק א** ..... 6
הלכה א ..... 6
הלכה ב ..... 6
הלכה ג ..... 6
הלכה ד ..... 7
הלכה ה ..... 7
הלכה ז ..... 9
הלכה ח ..... 9
הלכה ט ..... 9
הלכה י ..... 9
הלכה יא ..... 9
הלכה יב ..... 10
הלכה יג ..... 10
הלכה יד ..... 10
הלכה טו ..... 10
הלכה טז ..... 10
הלכה יז ..... 11
הלכה יח ..... 11
הלכה יט ..... 12
**פרק ב** ..... 12
הלכה א ..... 12
הלכה ב ..... 12
הלכה ג ..... 12
הלכה ד ..... 12
הלכה ה ..... 13
הלכה ו ..... 14
הלכה ז ..... 15
הלכה ח ..... 15
הלכה ט ..... 15
הלכה י ..... 15
הלכה יא ..... 15
הלכה יב ..... 16
הלכה יג ..... 16
הלכה יד ..... 16
הלכה טו ..... 16
הלכה טז ..... 16
הלכה יז ..... 17
הלכה יח ..... 17
הלכה יט ..... 17
**פרק ג** ..... 18
הלכה א ..... 18
הלכה ב ..... 18
הלכה ג ..... 19
הלכה ד ..... 19
הלכה ה ..... 19
הלכה ו ..... 19
הלכה ז ..... 20
הלכה ח ..... 20
הלכה ט ..... 20
הלכה י ..... 20
הלכה יא ..... 21
הלכה יב ..... 21
הלכה יג ..... 22
**פרק ד** ..... 22
הלכה א ..... 22
הלכה ב ..... 23
הלכה ג ..... 24
הלכה ד ..... 24
הלכה ה ..... 24
הלכה ו ..... 25
הלכה ז ..... 25
הלכה ח ..... 25

הלכה ט ..... 25
הלכה י ..... 25
הלכה יא ..... 26
הלכה יב ..... 26
הלכה יג ..... 26
הלכה יד ..... 26
הלכה טו ..... 26
הלכה טז ..... 26
הלכה יז ..... 27
הלכה יח ..... 27
הלכה יט ..... 27
הלכה כ ..... 27
הלכה כא ..... 27
**פרק ה** ..... 28
הלכה א ..... 28
הלכה ב ..... 28
הלכה ג ..... 28
הלכה ד ..... 29
הלכה ה ..... 29
הלכה ו ..... 29
הלכה ז ..... 29
הלכה ח ..... 29
הלכה ט ..... 30
הלכה י ..... 30
הלכה יא ..... 30
**פרק ו** ..... 30
הלכה א ..... 30
הלכה ב ..... 30
הלכה ג ..... 31
הלכה ד ..... 31
הלכה ה ..... 31
הלכה ו ..... 32
הלכה ז ..... 32
הלכה ח ..... 32
הלכה ט ..... 33
הלכה י ..... 33
הלכה יא ..... 34
הלכה יב ..... 34
הלכה יג ..... 34
הלכה יד ..... 34
הלכה טו ..... 34
הלכה טז ..... 35
**פרק ז** ..... 35
הלכה א ..... 35
הלכה ב ..... 35
הלכה ג ..... 35
הלכה ד ..... 35
הלכה ה ..... 35
הלכה ו ..... 36
הלכה ז ..... 36
הלכה ח ..... 36
הלכה ט ..... 36
**פרק ח** ..... 36
הלכה א ..... 36
הלכה ב ..... 36
הלכה ג ..... 37
הלכה ד ..... 38
הלכה ה ..... 39
הלכה ו ..... 39
הלכה ז ..... 39
הלכה ח ..... 40
הלכה ט ..... 40
הלכה י ..... 40
הלכה יא ..... 40

הלכה יב ..... 40
הלכה יג ..... 40
הלכה יד ..... 40
הלכה טו ..... 40

# פרק א

## הלכה א

**טרפות**. מרן לא הראה מקום לזה ובאמת הוא ש"ס מפורש בחולין קל"ז ב' יעו"ש ועיין שם עוד ס"ט ב' ולכאורה משמע ג"כ כך מדממעט בב"ק י"א ב' ובמנחות ל"ז א' דאדם שנטרף אין פודין אותו א"כ ממילא בבכור בהמה דליכא מיעוטא א"כ גם בבכור שייכא. ולכאורה משמע מלשון רבינו דגם בכור אדם שייך בטרפה דהיינו שטעון פדיון אולם התוס' בב"ק י"א ב' בד"ה בכור וכו' ובמנחות ל"ז א' בד"ה שומע וכו' כתב בהדיא דאם נטרף בתוך שלשים אינו טעון פדיון וכ"כ רבינו בפי"א מהלכות בכורים הלכה י"ז יעו"ש וצ"ל דכוונת רבינו על בכור בהמה. אך גם בזה יש לעיין דלענין מאי ניתן לכהנים כיון שהוא טרפה והרי הוא אסור בהנאה וכמש"כ רבינו לקמן פ"ג ה"י ואי לענין לגזוז בו ולעבוד הא אסור לעשות בבכור שום גיזה ועבודה כדאיתא לעיל פ"א מהל' מעילה ה"ז וצ"ל דקאי לענין פטר חמור בלבד דצריך לפדותו אף כשהוא טרפה א"נ גם לענין בכור בהמה טהורה וקמ"ל דמכל מקום בקדושתיה קאי ולא אמרינן דהוי כחולין רק דמ"מ ה"ז הקדש. וה"ה בפטר חמור דצריך לפדותו ואי לא פדהו ה"ז אסור בהנאה וכמו שנתבאר לעיל פי"ב מהל' בכורים ה"ד יעו"ש.

**וכולן לכהנים**. זה פשוט בפרשת קרח ובכולה מסכת דבכורות ובתוספתא שם ועיין חלה פ"ד מ"ט וב"ק ק"י ב' ושם י"ג א' חולין קל"ג ב' וע"ע זבחים נ"ז א' ועוד דוכתי טובי בש"ס.

## הלכה ב

**נשחט בעזרה**. זבחים נ"ו ב'.

**כמו שבארנו וכו'**. עיין לעיל פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"ז יעו"ש היטב ומש"כ שם ושם פ"ט הכ"ה.

## הלכה ג

**שנולד במומו וכו'**. כ"ה מבואר בפ"ו דבכורות דיש שם כמה מומין הנולדים מהבטן ומ"מ דינו לינתן לכהן ולאכול במומו יעו"ש היטב ועיי"ש ג' ב' מ"א א' ועיין שבת קל"ו א' ביצה כ"ו ב' חולין נ"א א'.

**בכל מקום**. עיין בכורות מ"א א' ועיין תמורה כ"א א'. וזה פשוט ומבואר בכמה דוכתי.

**או מוכרו**. עיין ב"ק י"ב ב' תמורה ז' ב'.

**אפילו לעכו"ם וכו'**. בכורות ל"ב ב' ועיי"ש בתוס' ד"ה פסק וכו' ובתוס' ב"ק י"ב ב' בד"ה ואם איתא וכו' ושם נ"ג ב' בד"ה שור ושור וכו' ובתוס' פסחים כ"ט א' בד"ה אין

פודין וכו' ובזבחים ע"א ב' בד"ה ובטרפה וכו' ושם ק"ד א' בד"ה אר"ע וכו' וע"ע ברא"ש פ"ה דבכורות סימן ב' וברמב"ן שם ובחי' רי"ט אלגזי שם קצת אריכת דברים בזה וע"ע תוספתא דבכורות פ"ג ובשו"ע יו"ד סימן ש"ו סעיף ה' יעו"ש היטב (ודברי רש"י תמורה ה' ב' צע"ק) צ"ל דמיירי בתם ועיי"ש ח' ב'.

**נכסי כהן**. מדמותר למוכרו ולקדש בו האשה אלמא דממון שלו הוא ופשוט. ולא ידעתי למה למרן ז"ל להביא ממרחק לחמו וע"ע חולין קל"א א' ברש"י ד"ה תשעה וכו' ובתוס' ד"ה ה"ג וכו' יעו"ש היטב.

## הלכה ד

**להקדיש בכור וכו'**. עיין נדרים י"ג א' נזיר ד' ב' ערכין כ"ט א' ועיין לח"מ כאן ובהל' ערכין פ"ו ה"א ובמל"מ כאן ושם (ומה שהקשה המל"מ מהא דחולין קל"ז א' יעו"ש י"ל דה"ק דהקדושה אינה מעכבת דאף אם לא הקדישו ג"כ הוא קדוש כמבואר בנדרים ונזיר שם יעו"ש היטב משא"כ במעשר שזה שיוצא בעשירי זהו קדושתו ופשוט לדעתי) ועיין תו"כ בחוקותי פ' וספרי ראה פיסקא קכ"ד.

## הלכה ה

**ובחו"ל**. עיין מזה ברא"ש באורך בפ"ה דבכורות סימן י"ג יעו"ש מש"כ בשם רמב"ן והשיג שם על חד מרבוותא והנראה שהוא על רבינו ולפי שהיה לפניו גירסא אחרת בדברי רבינו וכמש"כ מרן וכתב דעל נוסחא ההיא השיג ג"כ הראב"ד יעו"ש ומשמע שלפי גירסתנו לא השיג עליו שום אדם. ובאמת י"ל גם לפי גירסתנו אכתי לא אתי שפיר מש"כ רבינו אלא הרי הוא כחולין ומשמע קצת שחולין גמורין הוא וזה באמת אינו שהרי הוא כפסולי המוקדשין שנפדו והרי הוא אסור בגיזה ועבודה ואם מת או נטרף אסור בהנאה ובאמת י"ל שזהו השגת הראב"ד על רבינו דוק בלשונו והבן. ודע כי בספר המצות לרבינו עשין סימן ע"ט כתב דאינו נוהג רק בארץ יעו"ש וכ"ה דעת החינוך בפרשת בא יעו"ש ובהגהות ר' ישעיה פיק יעו"ש היטב. ועיין ברדב"ז ח"ה סימן ר"ג ושם כתב למחוק הנך תיבות אלא הרי הוא כחולין יעו"ש היטב. ועיין לח"מ שהקשה כאן דפסק רבינו בפ"ב דמעשר שני כר' ישמעאל ולקמן בהלכה י"ג פסק כאחרים א"כ איך פסק כאן כר"ע יעו"ש ובאמת לדעתי העניה אין התחלה לקושיא די"ל באמת דרבי יוסי שאמר זה משום שלשה זקנים ס"ל ככולהו רק דתנאי קמאי גופייהו פליגי בזה ומ"מ יש להיות דכלם אמת ולכן פסק ככולהו והנה הא דר' ישמעאל ודאי הלכה היא כדמוכח בזבחים ס' א' יעו"ש (ור' יוסי ס"ל כוותיה מדקאמר התם מדרשא דר' יוסי יעו"ש) וע"ע מכות י"ט א' ודר"ע ג"כ הלכה כוותיה דמתניתין דסוף חלה כוותיה אתי ומעשה רב.

**ולענין** קושיית התוס' דר"ה ו' א' דמייתי לה הלח"מ י"ל דבאמת לק"מ דבתוספתא פ"ג דסנהדרין איתא שם בן זומא במקום בן עזאי וכ"ה בספרי ראה פיסקא ק"ו יעו"ש וכצ"ל ג"כ בתמורה כ"א ב' יעו"ש א"כ אתי סוגיא זו דזבחים כפשוטה. ובאמת בלא"ה אין הקושיא כ"כ אלים דהא אכתי איתא שם בתמורה דהני תנאי דפליגי אאחרים נפקא להו מדכתיב תאכלנו שנה בשנה יעו"ש אכתי תקשה אדבן עזאי ל"ל קרא דאותו בבל ירצה ואין מאחר נדרו בבל ירצה מיהו לזה י"ל דבן עזאי ידרוש הכתוב דשנה בשנה דבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד כדאיתא התם מיהו י"ל דבן עזאי על כרחך ס"ל כר"ע בזה דהוא תלמידו דר"ע כדאיתא בברכות ס"ב א' יעו"ש ור"ע ס"ל דבכור נאכל לשני ימים מדכתיב יהיה לך כחזה התנופה כדאיתא בזבחים נ"ז א' ובספרי קרח פיסקא קי"ח וכן מבואר בתמורה שם וא"כ על כרחך נפקא ליה לבן עזאי דמשנה שנה נפקא הא דאין נפסל משנה לחברתה וא"כ אכתי קשה שפיר על בן עזאי דל"ל קרא דאותו בבל ירצה ואין מאחר נדרו בבל ירצה ופשוט. רק דלהתוס' הוקשה דמ"מ לישנא דתלמודא דקאמר דנפקא ליה מאחרים לא אתי שפיר אבל גם הא לא קשה כ"כ דהש"ס רוצה להביא ברייתא מפורשת משא"כ אינך קושיין היא מסוגיית הש"ס אבל לפי גירסא שכתבתי למעלה לק"מ (ודע עוד דבספרי ראה פיסקא ק"ו איתא שם ר"ש במקום ר' ישמעאל יעו"ש היטב אבל הך גירסא דספרי ע"כ ליתא וסמי חדא מקמי ארבע דבתמורה שם ובמכות ובזבחים ובתוספתא דסנהדרין איתא רבי ישמעאל וכ"נ דר' יוסי לא הוי אומר משמיה דר"ש ופשוט וכן משמע מב"ק י"ב ב') והא דלא כתב בריש פ"ב דמע"ש ההיקש הזה י"ל דמייתי ריש הפסוק וכוונתו על ההיקש הזה א"נ לפי שהתוס' אקשו עלה וכמש"כ הלח"מ בעצמו לכן לא רצה להביא ההיקש כיון דפשטא דקרא הכי משמע.

**ומה** שהקשה הלח"מ על רש"י דחומש באמת היא קושיא גדולה וראיתי להרא"ם בפרשת קרח שהרגיש בזה וכתב דבאמת ילפינן מהא דשנה בשנה וההיקש דיהיה לך כחזה התנופה בעינן לנשים דמותרים לאכול יעו"ש ובאמת צ"ע דהוא לכאורה נגד הש"ס דתמורה ודבכורות כ"ז ב' דשם משמע דמאן דמפיק מלך יהיה לא ס"ל להא דשנה בשנה ומאן דס"ל שנה בשנה לא ס"ל הא דיהיה לך שוב מצאתי בספר גור אריה בפרשת קרח יעו"ש היטב מש"כ בזה אך לא העלה ארוכה לסתירת רש"י מיניה וביה ויותר היה נראה לומר כי רש"י ז"ל נוהג לתפוס דרך הספרי ועיין ספרי קרח שם ובפרשת ראה פיסקא קכ"ה יעו"ש ואכתי צ"ע ועיין בזרע אברהם בקרח ובראה.

**שלא בפני וכו'**. שקלים פ"ח מ"ח ועיין ב"ק י"ב ב' נ"ג ב' ועוד בכמה דוכתי בש"ס.

**במוקדשין כשהן וכו'**. בכורות י"ד א' ט"ו א' ול"ג א' ובתוספתא שם פ"ב ובחולין ק"ל א'.

**בדק הבית**. בכורות י"ד א'.

## הלכה ז

**חייבין בבכור וכו'**. בכורות ד' א' י"ג א' ובתוספתא דבכורות פ"א ועי' בס' המצות לרבינו עשין סימן ע"ט וצ"ל דהוא ט"ס והוא שייך לסי' פ' שם יעו"ש היטב.

**בכור אדם וכו'**. בכורות ג' ב' ד' א' י"ג א' מ"ז א' ב' חולין קל"ב א' תוספתא דבכורות פ"א ספרי קרח פיסקא קי"ח.

**כמו שביארנו וכו'**. בפי"א מהל' בכורים ה"ט ובפי"ב שם הי"ד יעו"ש.

## הלכה ח

**תוך שנתו וכו'**. בכורות כ"ו ב' ותוספתא שם פ"ג וספרי ראה פיסקא קכ"ד ועי' ר"ה ו' א' זבחים כ"ט ב' תמורה כ"א א'.

**בו מום וכו'**. ובספרי שם יליף לה מדכתיב כל הבכור יעו"ש.

**מיום שמיני וכו'**. ר"ה ז' א' וע"ע בירושלמי שקלים פ"ג סוף ה"ב יעו"ש ובר"ה פ"ק ה"א ולפי' הקרבן העדה משמע דבע"מ הא דתוך שנה הוא מדרבנן יעו"ש אמנם לפי' הפני משה אינו כן.

**נולד בע"מ וכו'**. עי' תוס' שם ר"ה בד"ה הא וכו' וכ"כ הלח"מ.

## הלכה ט

**בט"ו יום וכו'**. שם בבכורות כ"ח א' ועיין תוספתא פ"ג (וט"ס שם וצ"ל לאחר י"ב חדש אין רשאי לקיימו אלא שלשים יום כצ"ל).

## הלכה י

**מניחו עד וכו'**. זה פשוט מהא דלקמן הלכה י"א.

## הלכה יא

**רשאי לקיימו וכו'**. בכורות כ"ח א' ותוספתא שם פ"ג ועיין מרן מש"כ בשם המ"כ ומש"כ בשם התוס' יעו"ש היטב דמסקי אע"ג דיש בו מום ויש חכם רחוק ממנו אינו מחוייב להביא להחכם שיראנו ורשאי להשהותו עד שיזדמן חכם למקומו יעו"ש ויש להביא ראיה לזה מהא דאיתא בתוספתא שם וז"ל בזה"ז רשאי לקיימו שתים ושלש שנים עד שלא הראהו למומחה וכו' מלשון זה משמע דכל שלא הראהו מותר לקיימו אמנם מלשון זה יש לדקדק דאף אם החכם עמו במקומו כל שלא הראהו מותר לקיימו ולזה כיון הש"ס שכתב משנראה להראותו לחכם אינו רשאי לקיימו דהיינו לאפוקי מדעת התוספתא.

## הלכה יב

**שנת לבנה וכו'**. ר"ה ו' ב' יומא ס"ו א' ערכין ל"א א' ובתו"כ בהר פ' ועיין בפי"ב מהלכות שמיטה ויובל ה"ה.

**אדר הראשון וכו'**. ערכין ל"א ב' וכעין זה עיין בפי"ב מהל' שמיטה ויובל ה"ו ובאו"ח סי' נ"ה סעיף י' ועיין בלח"מ מה שתמה על הטור.

## הלכה יג

**ואיחר הבכור וכו'**. עי' מש"כ לעיל הלכה ה' וע"ע תוספתא פ"ג דבכורות.

**עובר בל"ת וכו'**. עיין ר"ה ו' ב' ותוספתא פ"ג דערכין ופ"ג דבכורות.

## הלכה יד

**כשיולד וכו'**. בכורות כ"ו ב' תוספתא שם פ"ג מכילתא משפטים פי"ט.

**וכבר ביארנו וכו'**. בהל' תרומות פי"ב הי"ח ועיין תוספתא בכורות פ"ג יעו"ש.

## הלכה טו

**ואמר לו וכו'**. שם בבכורות ומש"כ או שהיה תמים וכו' מיירי בזמן שביהמ"ק קיים אבל בזה"ז אסור וכמבואר במשנה שם.

**ויראה לי וכו'**. באמת לכאורה צע"ק דפשיטא דהכי הוא דטובת הנאה לבעלים ומוכח כן מהא דלעיל הלכה י"ד ועיין במכילתא שם פי"ט דמבואר בהדיא כן ומה זה שכתב ויראה לי ועיין בפרק י"ב מהלכות תרומות הלכה ט"ו שפסק דכל מתנות כהונה טובת הנאה של בעלים ועיי"ש ה"כ (ועיין בטור יו"ד סימן של"א מה שהקשה על רבינו ומה שתירץ הב"י שם) וע"ע חולין ק"ל א' ועיין תוס' בכורות כ' א' בד"ה ור"י וכו' יעו"ש היטב ומהיכי תיתי ישתנה דין הבכור מכל מתנות כהונה ואולי לפי שבבכורים פסק בפ"ג מהלכות בכורים ה"א דנותן לאנשי משמר ומתחלקין ביניהם והו"א דה"ה בבכור קמ"ל דלא אבל צ"ע אמאי כתביה הכא ומאי שייטיה לכאן (וע"ע כתובות ק"ב א') ואולי כוונת רבינו כיון שכהן אחד רצה לקבלו בתוך זמנו א"כ ה"ז יכול ליתן לכל כהן שירצה בתוך זמנו וצ"ע בזה כי אין הלשון משמע כן גם לא ידעתי מהיכן למד כן וצ"ע (וע"ע תוס' ב"מ ו' ב') ובכורות ל"ה ב' ד"ה מימר וכו' וע"ע בפי' המשניות לרבינו בפ"ד דחלה מ"ט.

## הלכה טז

**לוקה מה"ת וכו'**. מכות י"ז א' ספרי ראה פיסקא ע"ב ועיין לעיל פי"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ה יעו"ש.

**זר שאכל וכו'**. הכי איתא שם במכות ובתוספתא שם פ"ג ושם בספרי יעו"ש היטב ועיין לעיל שם ה"ח יעו"ש היטב ונראה דה"ה כהן שאכל לפני זריקה שלוקה כמבואר שם הלכה ד' יעו"ש היטב.

## הלכה יז

**אין פודין וכו'**. עיין תמורה כ"א א' ושם ה' ב' ח' א' ב"ק י"ג א' וע"ע תמורה כ"ד א' ובכורות כ"א ב' ל"א ב' כל הסוגיא ול"ג ב'.

**אין מוכרין וכו'**. ב"ק י"ב ב' ובתמורה ז' ב' (יעו"ש כל הסוגיא) (ומאי דאיתא בב"ק שם חי ולא שחוט הך ולא שחוט הוא ט"ס כמבואר בתמורה שם ואל זה כיוונו התוס' בב"ק שם בד"ה תם חי וכו' רק שנציין בט"ס וצ"ל בתמורה ז' ב').

**ובזה"ז וכו'**. שם ושם וה"ה בכור בחו"ל בזמן שביהמ"ק קיים כדאיתא לעיל הלכה ה' וכ"ה בב"ק שם ובתמורה ח' ב'.

**לכהן בין וכו'**. כ"ה מסקנת הש"ס בתמורה ח' ב' ועיין תוספתא פ"ג דבכורות שם משמע דאסור יעו"ש.

## הלכה יח

**יש לכהן וכו'**. שם בב"ק ובתמורה.

**כמו שביארנו וכו'**. לעיל פ"א מהל' איסורי מזבח הי"ב.

**אינו נמכר וכו'**. כ"מ בתמורה ז' ב' דבתמים אסור למכור ואע"פ דבמסקנא מוקי לה בזה"ז מ"מ אהך דינא לא פליג ועיי"ש ב"ק י"ב ב' דלאחר שחיטה כו"ע מודו דמשלחן גבוה זכי יעו"ש.

**מותרין לשקול וכו'**. בכורות ל"א א' ועיין ביצה כ"ח א' וברש"י שם דמשמע דקאי אבע"מ (והתוס' חדשים בבכורות האריך קצת להוכיח דקאי אתמים יעו"ש היטב מש"כ בזה ולכאורה אשתמיטתיה הש"ס דביצה יעו"ש היטב ודו"ק) יעו"ש היטב דלרבינו לא אתי שפיר שם מה דאמר אביי דילמא ע"כ לא קשרי התם רק משום דליכא עובדין דחול יעו"ש היטב ועיין בספר שער המלך פ"ד מהל' יו"ט ה"כ שהרגיש בזה ועיין מש"כ בזה וע"ע בצל"ח שם יעו"ש היטב וע"ע בספר יד דוד מש"כ בזה. ועיין היטב בירושלמי פ"ג דביצה ה"ו יעו"ש היטב (והא דרשב"ג דמייתי התם הוא ג"כ בבכור וכדאיתא בתוספתא דבכורות פ"ג יעו"ש היטב ודלא כנראה מהמפרש לשם ובזה אזיל ג"כ מש"כ הב"י ועיי"ש בטור ושו"ע או"ח סימן ת"ק בבאור הגר"א יעו"ש היטב) ויש לעיין קצת בזה.

### הלכה יט

**מותר להפשיטו**. עיין תמורה כ"ד א' ובכורות ל"ג ב' ועיי"ש רש"י ורמב"ן ורא"ש דלדידהו אסור להרגיל אמנם רבינו מפרש דזה קאי אליבא דראב"ש וכמש"כ מרן ועיין היטב בירושלמי ביצה פ"ג ה"ו יעו"ש היטב דשם מבואר כפי' רש"י והרמב"ן והרא"ש אבל עיי"ש בשיירי קרבן ותראה שיש מקום לדברי רבינו מהירושלמי הזה על דרך אחר יעו"ש היטב ועיין בטור יו"ד סימן ש"ז סעיף א' שפסק כדברי רש"י ודעימיה ועיין בהל' יו"ט פ"ג מהל' יו"ט ה"ז ובטור ושו"ע או"ח סימן תצ"ט סעיף א' יעו"ש היטב ודוק.

## פרק ב

### הלכה א

**בכל מקום**. בכורות ל"ז א' ותוספתא פ"ד יעו"ש.

**בהלכות וכו'**. לעיל פ"ב.

**ס"ז**. שכל המומין שיש בבהמה הם ע"ג כמבואר שם יעו"ש היטב והנה דל מזה נפגמה הערוה של נקבה טומטום אנדרוגינוס דרבינו מיירי כאן מזכר ולא מטומטום ואנדרוגינוס הרי שלשה ועוד דל מהכא הזנב קצר בגדי ובטלה וזנב הגדי שהיה רך ומדולדל שזה אינו בשוורים ורבינו מיירי כאן בכל הבכורות דבר שנוהג בכולם ופשוט לדעתי והלח"מ כתב שצ"ל ע"ג יעו"ש והוא תמוה דהא לכל הפחות דל ערוה של נקבה וטומטום ואנדרוגינוס ונשאר רק שבעים והבן.

### הלכה ב

**שם**. לעיל פ"ב ה"ח.

**מום עובר וכו'**. עיין שבת מ"ו ב' וביצה כ"ו ב' יעו"ש ומנחות ק"א א' בכורות ל"ז ב' תמורה ל"ג א' ועיין יומא ס"ד א' זבחים ע"ז ב' ובתו"כ פרשת בחוקותי פ"ט פרשה ד' ועיין לעיל שם פ"ב ה"ז.

### הלכה ג

**עבירה וכו'**. בכורות מ"א א' ועיין פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ו וה"י.

### הלכה ד

**יוצא דופן וכו'**. בכורות י"ט א' ב' נ"ז ב' נדה מ' א' ועי' תוספתא פ"ג דבכורות ועי' מכילתא משפטים פרק ט"ז.

**נקבה דרך וכו'**. בכורות י"ט ב' ועי' טור ושו"ע סימן שט"ו סעי' ב'.

## הלכה ה

**שהוא אנדרוגינוס וכו'**. וכחכמים בתראי דבכורות מ"א א' ועיי"ש ברא"ש פ"ו סי' ח' וביבמות פ"ח סימן ח' ובתוס' שם פ"ג א' ד"ה הלכה וכו' שלא כ"כ אמנם דעת הרמב"ן כאן ובחי' ליבמות שם וכן הריטב"א והמאירי פסקו כולם כשיטת הרי"ף ורבינו וכ"כ שם בשם הר"ח ועיי"ש ברשב"א בחי' מש"כ בזה (ומה שהקשה שם על רבינו למה לא חשב בפ"א מהל' איסורי ביאה דהבא על האנדרוגינוס חייב סקילה יעו"ש היטב אין קושייתו אלימא כ"כ למעיין שם דקחשיב שם הבא על זכרות דאנדרוגינוס יעו"ש היטב והיינו דנכלל בבא על הזכר וק"ל גם מה שהקשה אמאי נושא הא אין אשה נושאת אשה יעו"ש בכ"מ מש"כ בזה ועיין בנוב"י מהדורא תנינא חלק אהע"ז סימן א' קצת אריכות דברים בזה) א"כ יש כת גדולה מכת הקודמין הסוברים כרבינו אמנם בטור ושו"ע יו"ד סתם כדעת הרא"ש להחמיר שימתין עד שיומם והו"ל כשאר בכור בע"מ יעו"ש היטב (ויש לעיין קצת על סיעת רבינו מהא דבכורות מ"ב ב' תהי בה ר' יוחנן מאן שביק תרי וכו' יעו"ש היטב וי"ל דהתם לא קמתמה רק אטומטום ולא אאנדרוגינוס דהא ר' יוסי דברייתא דיבמות ס"ל ג"כ כרבנן בתראי ופשוט והבן).

**ה"ז ספק וכו'**. עיין מה שתמה מרן ע"ז ועיין לח"מ מה שהשיב ע"ז ונכונים דבריו לפי מש"כ התוס' בדף נ"ז א' ד"ה זכר וכו' יעו"ש היטב אמנם לפי מש"כ התוס' מ"ב ב' בד"ה כי פליגי וכו' דלרב חסדא סמי מהתם טומטום יעו"ש א"כ אין דבריו מוכרחים יעו"ש היטב אמנם רבינו יפרש כמש"כ התוס' שם נ"ז א' וק"ל. ולדידי נראה עוד דרבינו מפרש כפי' רש"י התם מ"ב ב' דר"ח מתרץ דכו"ע לא ס"ל דטומטום בריה בפ"ע דאם יש למ"ד דס"ל הכי א"כ יקשה לר"ח מי דחקו לומר סמי טומטום ודילמא רבנן בתראי ס"ל כהך מ"ד אלא ודאי דלר"ח ליכא למ"ד דיסבור דטומטום לאו ספיקא הוא והא דר"ש בן יהודה על כרחך ס"ל דמיירי במטיל מים במקום נקבות אבל במטיל במקום זכרות ס"ל תנאי דברייתא דודאי זכר הוי דאל"כ אלא דר"ש בן יהודה מיירי במטיל במקום זכרות יקשה לר"ח וגם ליכא למימר דת"ק ס"ל דמטיל מים במקום זכרות ספיקא הוי וס"ל דמקום זכרות או נקבות הכל חדא דא"כ כיון דלת"ק הכל חדא א"כ גם לרשב"י תרווייהו חד דינא אית להו והדרא קושיא לדוכתיה אלא ודאי דבמטיל מים במקום זכרות לית דינא ולית דיינא דהכל מודים דזכר הוא ולא פליגי רק מטיל מים במקום נקבות וכ"ז אליבא תנאי דברייתא אבל אליבא תנאי דמתניתין אה"נ דלא שני להו ומהיכן דמטיל מים הכל ספיקא הוא ולכן בכולי תלמודא לא נזכר חילוק זה רק הכא ולענין תנאי דברייתא ורבינו פסק כפשטא דמלתא דר"ח דבכל ענין הוי ספיקא וגם כר"ל לא רצה לפסוק דר"ל לא

קאי רק אליבא דר"ש בן יהודה וכמש"כ התוס' מ"ב ב' בד"ה לא אמרו וכו' יעו"ש היטב והבן ואכתי יש לעיין בזה.

## הלכה ו

**שילדה כמין וכו'**. ב"ק ע"ח א' ובכורות ג' ב' ה' ב' ז' א' י"ב א' ט"ז ב' י"ז א' תוספתא פ"א ופ"ב ועיין ספרי קרח פיסקא קי"ח.

**אך בכור וכו'**. עי' לח"מ מה שהעיר בזה והמעיין בכל המקומות שציינתי בס"ק י"א יראה שהדין עם רבינו כאן שהביא לפסוק הזה ומש"כ הלח"מ בשם רבינו פ' בתרא דכלאים הוא ט"ס וצ"ל פ' בתרא דבכורים יעו"ש הי"ח ועי"ש ג"כ במכילתא בא פי"ח שם מבואר ג"כ כריה"ג יעו"ש היטב.

**בע"מ קבוע**. בכורות ג' ב'.

**פרה שילדה וכו'**. שם ו' א' וקאמר את"ל וכל את"ל פשיטותא הוא ועוד הא מייתי התם ברייתא בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה פטורה מן הבכורה אם יש בו מקצת סימנים חייבת בבכורה ועוד מייתי התם ברייתא פרה שילדה מין חמור וחמור שילדה מין סוס פטורה מן הבכורה אם יש בו מקצת סימנים חייבת בבכורה יעו"ש א"כ הדבר פשוט. וכ"ה בהל' הרמב"ן וברא"ש שם פ"ק סימן ד' (ובקיצור פסקי הרא"ש איתא וז"ל פרה שילדה כמין חמור וחמורה שילדה כמין סוס ספק ומפריש טלה והוא לעצמו וכו' יעו"ש ע"כ הוא ט"ס וצ"ל פרה שילדה כמין חמור חייבת וחמורה שילדה כמין סוס ספק וכו').

**מין סוס וכו'**. שם בעיא דלא איפשיטא ודווקא דיש בו מקצת סימני פרה אבל אם אין בו מקצת סימני אמו פשיטא דאינו קדוש כלל ולא עדיף מרחל שילדה כמין עז וזה פשוט ובחנם העיר בו מרן. ועיין ברא"ש שדבריו צ"ע וכמו שהרגיש בו המע"מ שם ועיין בסוף הל' בכורים וצע"ק. ועיין לח"מ שהעיר אמאי לא הביא רבינו דין דרחל בת רחל בת עז או רחל בת עז בת רחל דמייתי הש"ס בכורות י"ז א' יעו"ש מה שכתב בזה ונראה לענ"ד דרבינו ס"ל כאוקימתא דרב אשי דמוקי פלוגתייהו ברחל בת עז או בעז בת רחל ומיירי במקצת סימנים דומה לאמו וזה כבר כתב רבינו אבל מדין רחל בת רחל בת עז או רחל בת עז בת רחל לא פליגי כלל בזה וזה הדין לא נזכר בברייתא לכן לא הובא זה ברבינו דאין דרכו להזכיר דין שלא נזכר בש"ס והבן. והא דקאמר התם הכל מודים לענין כלאים ולגבי אינך דברים דקאמר התם מיירי ג"כ ברחל בת עז ומקצת סימנים דומה לאמו ועיין בפ"י דכלאים ה"ב ובפי"ג מהל' טומאת צרעת ה"ג יעו"ש אבל יש לעיין קצת דהא משמע התם דמיירי ברחל בת רחל בת עז דה"ק שם גבי שעיר ר"ח צריכא דאי מהתם הו"א

הנ"מ היכא דלא נחת לדרי וכו' יעו"ש היטב וברש"י ואולי י"ל דרבינו מפרש דלא נחית לדרי היינו שאין בו סימני אמו והבן וצע"ק. ועוד י"ל דבאמת הא דקאמר לענין שעיר ר"ח ולגבי אינך מילי אזלא אליבא אוקימתא קמייתא אמנם לאוקימתא דרב אשי אזלא כ"ז ורבינו מייתי זה לענין עז בת רחל ויש בו מקצת סימנים דומה לאמו וק"ל שוב ראיתי בב"י ביו"ד סימן שט"ו שכתב על דרך זה שכתבתי אבל מעט בשינוי יעו"ש היטב ודוק.

**אין מוציאין וכו'**. הך מלתא הוא מעיין ישיתוהו כל האחרונים ועיין באו"ת ריש קונטרס תקפו כהן ובנתיבות שם ועיין ביאורי הגר"א יו"ד סימן שט"ו ס"ק ב' שהאריך בזה וקיים דברי רבינו אולם הר"ן בחי' לב"מ והריטב"א פסקו כהרא"ש והיא מחלוקת ישנה בין בעלי תריסין ובחו"מ נשנתה כמה פעמים והעירותי בזה כמה פעמים בחי' על ב"ק יעו"ש היטב וע"ע ביו"ד סי' ס"א סעיף כ"ג.

## הלכה ז

**מום בבכור וכו'**. בכורות ל"ד א'.

**קונסין אותו וכו'**. עיי"ש תוס' ד"ה ומי קניס וכו' ועיין מל"מ לקמן פ"ד ה"א יעו"ש היטב ולעיל פי"ח מהל' מעשה המוקדשין ה"ה יעו"ש.

**מותר לבנו וכו'**. שם בבכורות ע"ב ועיין מו"ק י"ב ב' ובגיטין מ"ד א'.

## הלכה ח

**דבילה על וכו'**. ביצה כ"ז ב' מנחות נ"ו ב' בכורות ל"ד א' ל"ה א' תו"כ אמור פ"ז.

**ברזל ועששית**. עיין לקמן הלכה י'.

**שאמר לעכו"ם וכו'**. כן יש ללמוד מהא דאיתא בבכורות ל"ה א'.

## הלכה ט

**אילו נפל וכו'**. שם ל"ה א' לאתויי מסיח לפי תומו ועיין בלח"מ מש"כ בזה ומה שהקשה על רבינו למה לא כתב רבותא יותר דאפי' אמר אם נעשה בו מום נמי מותר יעו"ש אולי י"ל דנפל הוא דומה לנעשה ולכן שינה רבינו ולא כתב אם היה בו וכו' דמשמע מעצמו וכתב תיבת נפל דהוא דומה לתיבת נעשה ומ"מ יש לעיין בזה.

## הלכה י

**שעשה מעשה וכו'**. בכורות ל"ו א' והלכה כר"ג דגם ר"י חזר בו ועיי"ש בתוס' ד"ה בא לפני וכו' ועיי"ש בהלכות הרמב"ן וברא"ש שם וע"ע ביצה כ"ז ב' יעו"ש ויש לחלק דהתם לא נתן לו לאכול שם רק מעצמו בא לשם והבן.

## הלכה יא

**ובעטו כדי וכו'**. עיין בכורות ל"ה א' ותוספתא שם פ"ג.

**מפני שרדפו וכו'**. שם כלישנא בתרא וכמש"כ הרמב"ן והרא"ש שם.

## הלכה יב

**שהטילו מום וכו'**. בכורות ל"ה א'.

## הלכה יג

**יקיז ובלבד וכו'**. פסחים י"א א' מנחות נ"ו א' בכורות ל"ג ב' תוספתא שם פרק ג' ועיין שם בתוס' בכורות בד"ה אילימא וכו' ובתוס' מנחות שם בד"ה ר"ש וכו' שנשארו בקושיא על פירוש שלהם מהך דתו"כ אמור פ' וא"ו פרשה ז' יעוין שם ולכן פירש רבינו דהכל חד פלוגתא (ועיין קרבן אהרן שם שכתב ג"כ על דרך זה יעוין שם היטב רק שכתב שם דר"ש סבירא ליה דאסור להטיל מום בבע"מ ועיין בביאור הגר"א ביו"ד סימן שי"ג ס"ק ט' מה שכתב בזה דלר"ש לעולם מותר להטיל מום בבע"מ רק מדרבנן אסור יעו"ש היטב) והלח"מ כתב דכוונת רבינו להתיר אפילו במקום שעושה בו מום בוודאי יעו"ש ומשמע דאפילו בפסיק רישיה יעו"ש ול"י מי דחקו לכך ויש לפרש דהיינו במקום שיוכל להעשות בו מום ורק שלא יתכוין לזה ולא יהיה פסיק רישיה ולא מוסיף בברייתא רק דמותר לשחוט על אותו מום וכ"כ הגר"א שם וכן משמע בפי' המשניות לרבינו יעו"ש היטב.

## הלכה יד

**קודם שיצא וכו'**. בכורות ג' ב' ל"ה א' כ"ד ב' נ"ג ב' ושם ל"ה א' מבואר דאימרא מותר הן באודניו והן בשפוותיו אבל גדיא באודניו וא"כ הו"ל לרבינו לבאר זה אבל י"ל דגדיא בין באודניו ובין בשפוותיו שרי ורק באימרא ס"ד דדוקא בשפוותיו שרי ולא באודניו ומסיק דגדיא באודניו נמי שרי וכן משמע בקיצור פסקי הרא"ש.

**בזמן הזה שאין וכו'**. תמורה כ"ד א'.

## הלכה טו

**עד אחר וכו'**. שבת קמ"ה ב' בכורות ל"ו א'.

**אשה נאמנת וכו'**. בכורות ל"ה ב' ל"ו א'.

## הלכה טז

**בד"א כשהיה וכו'**. בכורות ל"ה א' וכל"ק ועיין מרן ולח"מ יעו"ש היטב וראיתי להגר"א ביו"ד סימן שי"ד ס"ק ה' וז"ל ונ"ל דמשו"ה פסק הרמב"ם כלישנא קמא משום דבברייתא אמרינן דבנו ובתו נאמנים וגם אשתו אינה נאמנת דוקא משום דכגופו דמי אבל בלא"ה נאמנת אלמא לא חיישינן ללגימא דלא כלישנא בתרא דהא רשב"ג מודה לת"ק ברועה כנ"ל עכ"ל והיינו דוקא כמש"כ הרא"ש דרבינו מפרש דרשב"ג לא פליג רק אמאי דלא

כתוב בהדיא במשנה והיינו אכהן לכהן אבל למאי דמפרש הרא"ש (וכ"פ שם רש"י בד"ה על של וכו' ובד"ה על של וכו') דרשב"ג פליג ג"כ אמש"כ במשנה א"כ סבירא ליה לרשב"ג דנאמן א"כ אין ראיה מכאן והבן (ועיין בתוספתא פרק ג' דבכורות יעו"ש היטב).

## הלכה יז

**נאמן וכו'**. שם בבכורות וזה לתרווייהו לישני דלגומלין לא חיישינן.

**בניו ובו"ב וכו'**. שם בבכורות ע"ב ועי"ש בתוספתא (ויש שם ט"ס וצ"ל ר' יוסי אומר אפי' עשרה וכו' יעו"ש היטב).

## הלכה יח

**ונפל בו וכו'**. שם ל"ו א' ועיין לח"מ ופשוט (דרבינו כתב ג"כ זו הסברא דהיא אמתית וכמו דאיתא שם ע"ב).

**כמו שביארנו**. לעיל בפי"ח מהלכות איסורי מזבח יעו"ש היטב.

## הלכה יט

**נאמן הכהן וכו'**. שם מימרא דרב יהודה והלכתא כוותיה כדמסיק יעו"ש ע"ב והנה בתרתי דינים הללו בהלכהו זו ובהלכה דלעיל ס"ל להרא"ש דבעינן שיזכיר החכם בשמו וכן שיזכיר הישראל בשמו ודעת רבינו דא"צ והנה לכאורה בהלכה דלעיל כיון שהטעם משום דלא נחשדו לאכול קדשים בחוץ וא"כ למאי ניחוש לה ובודאי קושטא קאמר מאי אמרת דילמא הוא בעצמו עשה המום זה אינו דהא מיירי דאיכא עד המעיד דמעצמו נפל בו המום (ולפ"ז אתי שפיר דמייתי רבינו לעיל טעם דלא נחשדו וכו') והרא"ש שכתב דבעינן שיזכיר שם החכם מיירי בדליכא עדים דנפל בו מאליו ולכן חיישינן שמא לא חקר החכם אחריו איך נפל בו המום ולכן בעינן שיזכיר שם החכם ואז יכולין לישאל לחכם איך התירו אם חקר ע"ז ויודע בבירור שנפל בו מום מאליו (אך מלשון הרא"ש גופיה משמע דכל שהתירו החכם לא חיישינן שמא לא חקר אחריו דכ"כ הרא"ש ובודאי הראהו לחכם ושרי ליה ולא הוי שרי ליה חכם אא"כ העידו לפניו דהאי מום נפל בו מאליו עכ"ל) לכן נראה דכתב הרא"ש דבמקום שאין מובהק נאמן אף בלי הזכרת שם חכם ודוקא במומין המובהקין בעינן שם חכם ולכן י"ל דרבינו מיירי במומין שאינן מובהקין דוקא אבל באמת דוחק הוא לומר דרבינו מיירי במומין שאין מובהקין דוקא לכן נ"ל כדעת הפוסקים ביו"ד סימן שי"ד דלרבינו א"צ כלל לידע שם החכם והישראל ולהרא"ש צריך לידע שם החכם במומין מובהקין ואם אינו מובהק א"צ וכן דעת רבינו יונה לפי דעת הש"ך בס"ק ז' יעו"ש היטב ועיין בט"ז ובנה"כ שם ועיין בתוס' יו"ט. ומה שהקשה שם רעק"א דא"כ מאי מייתי סייעתא שם לרב יהודה מהיכא דהזכיר שם

פלוני להיכא דלא הזכיר שם יעוין שם יש ליישב בפשיטות דס"ד דש"ס דכל שאינו יכול לאשתמוטי מיקרי מילתא דעבידא לגלויי דמירתת לשקר והש"ס דחי דאכתי לא דמי להיכא דהקפיד והזכיר השם ובין היכא דלא הזכיר השם. ולדעתי פשוט זה.

**והלח"מ** הביא ראיה לרבינו מהך עובדא דרפרם יעוין שם ולא ידעתי ראייתו כלל וכמו שהרגיש הוא בעצמו ושאר דבריו נכונים מה שהשיג אב"י אמנם מש"כ בדברי רבינו יונה שהובאו בטור יעו"ש לפי מש"כ לעיל בשם הש"ך בדברי הר"י אין מקום לדבריו אלה ויש כאן הרהורי דברים קצת בזה אמנם לא רציתי להאריך.

## פרק ג

### הלכה א

**אלא על פי וכו'**. סנהדרין ה' א' ובכורות ל"ו ב' ועיין לקמן הלכה ו'.

**הנשיא שבא"י וכו'**. כן משמע מהא דיומא ע"ח א' יעוין שם היטב אמנם התוס' בבכורות ל"ו ב' ד"ה במקום וכו' לא כ"כ יעו"ש היטב ושוב ראיתי להגר"א ביו"ד סימן ש"ט ס"ק ה' שכתב מזה יעו"ש היטב.

**גדול וגלוי וכו'**. עיין לקמן הלכה ג' וכ"כ התוס' שם בבכורות ד"ה פסק וכו' וכן משמע שם מדברי הרא"ש ובסוף מכילתין יעו"ש.

**חוץ מבכורי וכו'**. בכורות ל"א א' ועיין תוספתא שם פ"ג.

### הלכה ב

**ה"ז ישחט וכו'**. בכורות ל"ו ב' וחולין י"ח ב' (וע"ע שבת מ"ו ב' יעו"ש ולא ידעתי מי דחקו לרש"י לפרש שם דשלשה בני הכנסת אין מתירין רק במומין המובהקין וכ"כ תוס' בד"ה התם וכו' והא בפשיטות ניחא דאף במומין המובהקין לא מזדקקי שלשה בני הכנסת במקום שיש חכם יעו"ש ויש לעיין בזה ואולי י"ל דבמקום שאין המומחה מזדקק הרי הוא כאילו אין כאן חכם וצ"ע בזה.

**שיצא לחו"ל וכו'**. ר"ל ששם מסתמא אין מי שראוי להתיר מום דאינו מצוי שם מי שנטל רשות מהנשיא שבא"י אמנם לדעת התוס' האי בכור חו"ל היינו בזמן שביהמ"ק היה קיים ואז היה בכור חו"ל ניתר ג"כ על פי שלשה בני הכנסת יעו"ש בד"ה התרת וכו' אבל יש לעיין קצת דא"כ מאי קאמר התם בש"ס אי ממתני' הו"א בחו"ל ואפי' מומין שאין מובהקין כו' הא אדרבה דבחו"ל בזמן שביהמ"ק קיים ס"ד דחמיר טפי ואיפכא הו"ל למימר בחו"ל אין ניתר על פי שלשה בני הכנסת וצ"ל דהתירוץ קאי על הא דמקשה על רבא ל"ל לאשמעינן מומין מובהקין פשיטא דבמומין מובהקין מיירי דאל"כ הא אף בזמן

שאין ביהמ"ק קיים אינו ניתר כ"א במומין מובהקין דוקא וכ"ש בזמן שביהמ"ק היה קיים וע"ז תירץ דהו"א דבחו"ל אף שאינם מובהקין ג"כ שרי מ"מ אין הלשון נוח לי כ"כ דהו"ל לומר בקצרה דהו"א דאף שאינם מובהקין שרי והא דקמ"ל במובהקין להודיעך כחו דר' יוסי ודוחק לומר דלרבותא נקט דהו"א אפי' בחו"ל לא בעינן מובהקים וכ"ש בזה"ז שאין ביהמ"ק קיים ואי לא מסתפינא אמינא שצ"ל הו"א דאפי' מומין שאינם מובהקים וכו' ויש לעיין בזה. שוב ראיתי במעדני יו"ט שכתב שם דהתוס' ל"ג להך קושיא ותירצו על רבא יעו"ש היטב אבל לא זכיתי להבין דבריו שכתב וז"ל ואם איתא דגרס לה הא שפיר מיתרצא מתני' דלא שמעינן מינה להא דהתרת בכור בחו"ל כי היכי דמתרצא אדמותיב לרבא עכ"ל ולכאורה דבריו אין מובנים כלל דאיך קאמר דלא שמעינן מינה להא דהתרת בכור וכו' דאם כוונתו דבחו"ל חמיר טפי ומיירי בזמן שביהמ"ק קיים א"כ איך מסיק כי היכא דמתרצה וכו' אדרבה שם מסיק דאדרבה התם הו"א דהכא קיל טפי ואם נאמר דחו"ל קיל טפי א"כ למה קאמר הש"ס דהו"א דבחו"ל קיל טפי והמשנה קמ"ל להודיעך כחו דר' יוסי וכו' והו"ל לומר בקצר דהו"א דחו"ל קיל טפי ואפי' לרבנן נמי הו"א דהא דבעו שלשה בני הכנסת ומומין קבועין היינו דוקא בא"י ולא בחו"ל אבל בחו"ל הו"א דאפילו באינו מום קבוע ולא בשלשה בני הכנסת נמי שרי וצ"ע בזה. ומהלח"מ מבואר שלדברי התוס' יש חילוק בין חו"ל לא"י וכו' ומשמע התם דחו"ל קיל טפי ולא ידעתי מנין ליה זה אבל יש לדחוק דה"נ קאמר דבכור חו"ל הו"א דחמיר טפי וכנ"ל וק"ל (וע"ע בחי' מהרי"ט אלגזי מש"כ בזה).

## הלכה ג

**לישראל עד וכו'**. בכורות ל"ו ב' ותמורה ח' ב'.

**היה חכם וכו'**. עיין מרן.

## הלכה ד

**ואח"כ הראה וכו'**. בכורות כ"ח א' ועיי"ש תוס' ורא"ש מש"כ בזה ועיין תוספתא פ"ג דבכורות וט"ס שם וצ"ל כמש"כ המפרש שם (וע"ע בכורות ל"ז א') וע"ע תוס' זבחים ק"ד א'.

## הלכה ה

**ובדקו המומחה וכו'**. בכורות מ' א' ובתוספתא פ"ד.

## הלכה ו

**רביע לדקה וכו'**. בכורות כ"ח ב' ובתוספתא שם פ"ג יעו"ש כי שם ט"ס וצ"ל בהיפך כמו שהוא כאן וכן הגיה המפרש שם.

**שקנסו את וכו'**. עיין בהשגת הראב"ד והם ב' לשונות ברש"י ודעת התוס' בד"ה משום גזירת וכו' כלישנא קמא דרש"י וכשיטת הראב"ד יעו"ש ודע דבחו"ל בין בדקה בין בגסה משלם מחצה כמו דאיתא ברא"ש ובטור ושו"ע יו"ד סימן ש"י סעיף ג'. וזה ניחא ג"כ לשיטת הראב"ד וכמש"כ התוס' ואין צריך למש"כ הב"י שם דהיינו דוקא לפי' שני דרש"י יעו"ש וכתב שם בשו"ע דהאידנא גם בא"י משלם מחצה לדקה יעו"ש ונמשך לשיטתו בחו"מ סימן ת"ט סעיף א' יעו"ש ובבאר הגולה הראה מקום לרא"ש בשם רמב"ן יעו"ש (ושגגה היא כי לא נמצא כן רק דבחו"ל צריך לשלם מחצה אבל י"ל על פי דברי הטור בחו"מ שם יעו"ש היטב והבן).

## הלכה ז

**אין שוחטין וכו'**. שם בבכורות כ"ח ב'.

**ורואה אותו וכו'**. משמע מזה שמחוייב לראותו לעולם וכתירוץ שני שבתוס' שם כ"ט א' ד"ה תרי וכו'.

## הלכה ח

**בשר צבאים וכו'**. כ"ה במשנה בבכורות כ"ט ב' ובתוספתא שם פרק ג' איתא עורות צבאים ואולי הוא ט"ס.

**של נקבה וכו'**. שם וכת"ק דשם ושם בתוספתא פרק ג'.

**טווי ולבדין**. שם בש"ס.

**מפחד לשהותו וכו'**. עי' בלח"מ.

## הלכה ט

**ומכרו ונודע וכו'**. בכורות ל"ז א' ולית הלכתא כראב"ש.

**כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר**. פט"ז הלכה י"ב ובחו"מ סימן רל"ד וביו"ד סימן ש"י סעיף ב'.

## הלכה י

**אם תמים וכו'**. עיין זבחים ק"ג ב'.

**כמו שביארנו כו'**. לעיל פי"ט ה"ט.

**הבשר יקבר וכו'**. שם ק"ד א' ועיין מרן. ומש"כ דמפרש דלא פליגי רבנן ור"ע דר' עקיבא מיירי בבע"מ ורבנן מיירי בתם כ"כ רבינו בפירוש המשניות בהדיא יעו"ש אמנם לרש"י צ"ל דלפי מאי דמסיק אח"כ סתמא דש"ס והלכתא כחכמים פליגא הך על הא דלעיל דקאמר דהלכה כר"ע אבל לרבינו תרווייהו הם הלכות פסוקות ואע"ג דבתחלה קאמר דהו"א דבכור בע"מ חמיר טפי ואף ר"ח סגן הכהנים מודה בו מכל מקום לפי האמת

אינו כן דאדרבה זה קיל טפי וכו"ע מודו ביה (ועיין לח"מ שהקשה כן יעו"ש) כן מוכרח לומר לשיטת רבינו אמנם שיטת התוס' בזבחים ע"א ב' ד"ה ובטרפה וכו' ובבכורות ל"ב א' ד"ה פסק וכו' ובראב"ש בכורות פרק ג' סימן ו' ובפרק ה' סימן ב' אינו כן יעו"ש וכן הוא בטור ושו"ע יורה דעה סימן ש"ז סעיף ב'.

**גם** מה שכתב רבינו בבכור תמים דהעור בשרפה והבשר בקבורה אמת שכ"ה בש"ס דזבחים שם אמנם רש"י ז"ל מחקה יעו"ש אבל שם מחקה דלשיטתו משמע דקאי על בכור בע"מ בגבולין יעוין שם והתוס' שם ע"א ב' משמע דשפיר גרסי לה ועיין עוד בתוס' בכורות שם ל"ב ב' דבור המתחיל פסק וכו' שכתב דיש לגרוס איפכא דהבשר בשרפה והעור בקבורה יעוין שם ובראב"ש שם ושם וצריך עיון קצת בזה ועיין תוס' יום טוב דזבחים מה שכתב בזה שם ויש לעיין היטב בזה (ועיין עוד בחידושי הלכות הרמב"ן סוף פרק ג' דבכורות מה שכתב בזה וגורס כגי' רבינו).

## הלכה יא

**בשרו כהלכה וכו'**. כן מבואר ממה דאיתא בהלכה י"ב יעוין שם היטב וזה טעם עקביא דמתיר שם וכמו שכתב רבינו והראב"ד פ"ה מ"ו ועיין מה שכתב רבינו בפירוש המשניות בסוף פרק ג' דבכורות יעוין שם.

**אחר שנפל וכו'**. וכת"ק דחכמים כה"ג גם כן אסרי והלכה כחכמים עיין בכורות כ"ה ב' ובתוספתא שם פ"ב.

**וכבר ביארנו וכו'**. לעיל פ"א הי"ד.

**וכבר ביארנו וכו'**. לעיל פ"א ה"ח ורבינו אינו מפרש כרש"י שעיקר הטעם דאם ישהנו שמא יבא לידי גיזה ועבודה יעוין שם רק עיקר הטעם דהשהייה אסורה מצד עצמה וכן כתב רבינו בפירוש המשניות יעוין שם ועיין בראב"ד בפירושו לעדיות שם שכתב תרי הטעמים יעוין שם היטב ועיין עוד תמורה י"ח א' ברש"י ובפירוש המשניות לרבינו שם דאזלי לשיטתייהו דהכא יעוין שם.

## הלכה יב

**צמר מדובלל וכו'**. בכורות כ"ה ב' כ"ו א'.

**שעיקרו הפוך וכו'**. פסק כר"ל שם כ"ו ב' אמנם הרא"ש שם פסק כרבי נתן וכן פסק בטור יו"ד סימן ש"ח אמנם בשו"ע שם פסק כרבינו יעוין שם (ודעת הרמב"ן בהלכות כמו שכתב הרא"ש יעוין שם).

### הלכה יג

**ואפי' בע"מ וכו'**. בכורות כ"ה ב' ועיין מרן. ועיין ראב"ד שהקשה הא בטווי וארוג בעינן מלא הסיט. ואולי יש לומר דלא שכיח שיטווה מן הצמר של בכור כדאיתא לעיל הלכה ח' ולכן לא גזרו במילתא דלא שכיחא מה שאין כן בגיזה כמות שהיא ונכון הוא לדעתי העניה ולכן שפיר כתב רבינו לחלק בין גיזה לטוויה ואריג וזהו דעת השו"ע גם כן שכתב מילתא דרבינו כמות שהיא ואולי יש לומר גם כן כמו שכתב הר"ש בערלה והובא בלחם משנה שכוונתו גם כן שיהא כמלא הסיט והא דכתב שאוסר בכל שהוא היינו שאוסר אפילו נתערב אחר כך באלף יעוין שם וכל זה דחוק ועיין באחרונים בזה ועיין נוב"י מהדו"ת חלק יו"ד סימן קצ"ג מה שכתב בזה יעו"ש היטב.

**מלא הסיט וכו'**. עי' מה שכתבתי לעיל פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הי"ב מה שכתבתי בזה ועי' כאן במרן ולחם משנה יעוין שם וביורה דעה סימן ש"ח וביאורי הגר"א שם.

## פרק ד

### הלכה א

**חייבת בבכורה וכו'**. עיין חולין קל"ה ב' קל"ו א' ועיין תוס' בכורות ב' א' ד"ה והמשתתף וכו' ועיין בכורות נ"ו ב'.

**באם או וכו'**. בכורות ג' א' ב' נ"ג א' יעו"ש ובתוס' ורא"ש שם ועיין בכורות ב' ב' ועיי"ש י"ג א' תוספתא פ"א ופ"ב.

**שיחתך אבר וכו'**. עי' מרן ועיין לח"מ מש"כ בזה. ועיין מל"מ שתמה על כתבי מהרי"א בסימן קס"ח שכתב דחולבת ושוב הקנה לעכו"ם בכסף דהוי ספק בכור יעו"ש והקשה המל"מ דהוי ספק ספיקא שמא ביכרה כבר ואת"ל לא ביכרה מקודם שמא הלכה דכסף קונה ותירץ דלא הוי ס"ס המתהפך יעו"ש ולא ידעתי למה דהא שפיר י"ל דילמא קנה העכו"ם ואת"ל לא קנה העכו"ם והרי הוא של הישראל מ"מ שמא כבר ביכרה ולא ידעתי למה יגרע מכל שאר ס"ס בכגון זה ובפרט לפי מש"כ השך בכללי ס"ס אות ט"ו דהיכא דיש ספק אם יש שום איסור צריך על כרחך אתה להתחיל מהספק שמא אין כאן קדושת בכורה וא"כ יש שפיר ס"ס המתהפך והבן. אמנם נראה לענ"ד דמהרא"י שפיר דקדק בלשונו שם שכתב דאין הספקות מועיל אחד להדדי דספק האחד הוא אם יש שום קדושת בכור והספק השני דילמא הוא קנוי לעכו"ם יעו"ש היטב והכוונה דאינו מועיל ס"ס רק היכא דבא אחד לסייע להשני משא"כ הכא ואם יבאו לפנינו לדין הכהן והעכו"ם הכהן יאמר שלי הוא והעכו"ם יאמר שלי א"כ אין לעכו"ם רק ספק אחד שמא

קנה הוא ובספק אחד אינו קונה. והבן היטב ומ"מ צ"ע בזה וה' יאיר עיני (והכלל בזה דבעינן שיהא שני הספיקות מענין אחד וכמו שהאריך הש"ך בכללי ס"ס מאות א' ואילך אמנם כאן הוי הספיקות משני עניינים שמא אינו בכור ואת"ל הוי בכור א"כ אסור מאי אמרת דילמא קנוי לעכו"ם א"כ הוי משני עניינים והבן). וע"ע מה שהאריך המל"מ בדין חזקה שליח עושה שליחותו בדברים ראוים אליו והנה מה שהקשה על הטור והרב ביו"ד סימן של"א סעיף ד' במה שפסק דאם מצא תרום שפיר דמי יעו"ש ובאמת כן תמה המג"א בסימן ת"ט ס"ק י"ז וכמו שהביא המל"מ בעצמו ולכאורה הייתי אומר כי דעה זו ס"ל דהלכה כרב ששת באיסורא ושפיר י"ל בכל ענין דחזקה שליח עושה שליחותו וכדעת הרר"ש בתוס' עירובין שם והא דחולין הוא רב נחמן לשיטתו דס"ל דלא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו אבל מש"כ בשם הרא"ש זה ודאי ליתא דהא הרא"ש כתב בהדיא דבתרומה לא אמרינן דחזקה שליח עושה שליחותו להקל אם לא היכא דהמשלח אינו יודע מדת הכרי ובמקום שטובת הנאה שייך להשליח דאז יחוש השליח בעצמו לקלקולא דפן יבא המשלח לידי מכשול וכמו שהאריך בזה המל"מ בעצמו בזה לעיל. אבל א"כ אכתי יקשה הא הו"ל לפרושי ועוד דא"כ גם בזה דלא ידע אי תרום אי לאו הו"ל למיסמך ע"ז ועיין בקרבן נתנאל פרק ג' מה שכתב בזה יעוין שם היטב ולא נהלמו לי דבריו יפה.

**גם** מה שהקשה המל"מ מהא דספיקא דרבנן להקל יעו"ש בפשיטות יש לומר דבספיקא דרבנן במקום שיש חזקה לאיסור אזלינן לחומרא וכמו שכתב הש"ך בכללי ס"ס אות כ' ועיין עירובין ל"ו א' ושם ל"ה ב' תוס' דבור המתחיל אמר ר"י וכו' דהיכא דיש חזקה אזלינן בתרה והיכא דיש חזקה נגד חזקה בדרבנן אזלינן להקל יעוין שם היטב ואם כן אזלא הסוגייא בפשיטות דשם ל"א ב' דפריך שפיר ואימא לא שקיל מיניה דיש להעמיד גברא בחזקתו שלא עירב ובהכי ניחא בפשיטות מש"כ בטור ושו"ע או"ח סימן שצ"ד דאם היה ספק אם הונח או לאו אזלינן להחמיר ובספק אם נפסל או לא אזלינן להקל אבל ממש"כ רבינו בפ"ו מהלכות מקואות ובפ"ו מהלכות ברכות לא משמע כן וכמבואר במל"מ והנה יש כאן אריכות דברים בזה ועיין במל"מ פרק י' דמקואות ובשעה"מ שהאריכו שם בזה לכן משכתי ידי מזה כאן.

**ומה** שחקר המל"מ אם מהני ס"ס להוציא ממון מיד המוחזק עיין ש"ך סימן צ"א דבור המתחיל ואם אין הדבר וכו' ובב"ש באהע"ז סימן ס"ח ס"ק י"ד יעו"ש היטב ובאחרונים.

## הלכה ב

**עובר פרתו וכו'**. בכורות י"ג א' תוספתא פרק ב' מכילתא בא פיסקא י"ח.

**ואין קונסין וכו'**. הכי מסקינן בבכורות ב' ב' ללישנא קמא דמאי דקאמר דקונסין אותו קאי על בהמה גופיה היינו שמכרה לפטומה יעו"ש היטב ואע"ג דלללישנא בתרא שם ג' א' איתא איפכא מכל מקום פסק רבינו כלישנא קמא דמשום דהיא מילתא דרבנן ואזלינן לקולא. אבל עיין שם ב' א' ודברי רבינו פשוטים דמה דאיתא התם שם ב' ב' היינו אליבא דר' יהודה אבל אליבא דחכמים אין קונסין אותו כלל והא דאיתא התם ג' א' לימא מסייע לר"ל וכו' כוונתו דבשאר בהמה גסה (שאינו מוכרו כדי להפקיע מבכורה) לא פליגי רבנן א"נ יש לומר דכוונת רבינו דאין קונסין אותו בדבר הבכורה אבל בדבר המכירה לעכו"ם קונסין אותו שצריך לפדות וכמש"כ בהלכות שבת פרק כ' ה"ג ויש לעיין בזה. אבל הראשון נראה יותר ועיין.

## הלכה ג

**בהמה מן וכו'**. בכורות ב' ב' י"ג א' ובתוספתא פ"ב.

**עד שיהיה וכו'**. כ"ה שם במשנה ב' א' י"ג א' ועיין בתוס' שם ב' א' בדבור המתחיל המשתתף וכו' ותוס' שם ג' א' בדבור המתחיל ור"י וכו' ובחולין פ"ח א' בדבור המתחיל ור"י וכו' יעו"ש היטב ומיושב מה שהקשה הלח"מ יעו"ש היטב.

## הלכה ד

**בממון קצוב וכו'**. ב"מ ע' ב' בכורות ט"ז ב' ותוספתא שם פ"ב יעו"ש.

**הם וולדותיהן וכו' שם**. ועיי"ש שפסק כרב הונא יעו"ש ועיין בלח"מ מה שכתב בזה על פירוש המשניות של רבינו יעוין שם היטב והנה יש לתמוה על פירושו שבמשניות דכתב שם דאפי' העמיד הולדות תחת אמותיהם הרי ולדי וולדות חייבין יעוין שם והא במשנה איתא דבזה ולדי ולדות פטורין ולדי ולדות ולדותיהן חייבים יעוין שם אם לא כי יש לו גירסא אחרת במשנה ובסוגיית הש"ס ועיין בתוספתא שם הגירסא מתו אמותיהן והעמיד הוולדות תחת אמותיהן ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין יעו"ש ואולי כן היה גירסת רבינו במשנה ובסוגיית הש"ס היה לו פי' אחר וגירסא אחרת וצ"ע וה' יאיר עיני בזה.

## הלכה ה

**וקנה לו וכו'**. עיין בכורות י"ג א' ועיין שם ע"ב תוס' דבור המתחיל רב אשי וברמב"ן וברא"ש שם ובתוס' שם ג' ב' בדבור המתחיל דקא וכו' ובב"מ מ"ח א' בתוס' ד"ה נתנה וכו' ובע"ז ע"א א' בדבור המתחיל רב אשי וכו' ושם ס"ג א' בדבור המתחיל בזונה וכו' יעו"ש היטב ותבין ותשכיל ממוצא הדברים מה שיש להבין בדעת רבינו ולפי שהוא מעין גדול ועמוק לכן משכתי ידי כעת מזה ועיין בטור ושו"ע יו"ד סימן ש"כ סעיף ו'

והרבה האריכו האחרונים בתשובותיהם בזה והרוצה לעמוד עליהם יעיין בהם ועיין מה שכתבתי לעיל פ"ו מהל' איסורי מזבח הי"ג ואי"ה במקו"א יבואר מזה באורך.

## הלכה ו

**ואין ידוע וכו'**. חולין קל"ד א'.

## הלכה ז

**ואין ידוע וכו'**. בכורות י"ט ב' ושם כל הסוגיא.

## הלכה ח

**בהמה מניקה וכו'**. בכורות כ"ג ב' כ"ד א' ובתוספתא פ"ב יעו"ש היטב.

**כמין חזיר וכו'**. ר"ל לא מיבעיא במינה דמוכחא ודאי דהוא בנה אבל מין אחר לאו בנה הוא דהא איכא ריעותא קמן דאינו דומה לאמו קמ"ל כ"ה הסברא הפשוטה ואף דבש"ס איכא סברא להיפך דמין אחר קיל טפי דלא מרחמא אא"כ ילדתו מ"מ כיון דלדינא מספקא לן התם אי אמרינן דמין אחר קיל טפי לכן כיון דלדינא לא נפק"מ מידי כתב רבינו הלשון הפשוט יותר לפי הסברא ועיין לח"מ מה שכתב בזה (ובחידושי רי"ט אלגאזי יעוין שם היטב) ובטור סימן שט"ז נ"ל להגיה שכצ"ל שלא היתה מרחמת עליו להניקו אא"כ ילדה וכ"ה הלשון ברמזים שם או שצ"ל אא"כ יולדת (ונתהפך הוא"ו שלא במקומו) ועיין ש"ך יו"ד סימן ט"ז ס"ק ה' וסימן שט"ז ס"ק ו' וס"ק ט' יעו"ש וצ"ע שלא הזכיר דברי הלח"מ יעו"ש היטב.

**שהיא חולבת וכו'**. עיין בכורות כ' ב' ובתוס' שם דבור המתחיל חלב וכו' וברא"ש שם אריכת דברים בזה ועיין בטור ושו"ע יו"ד סימן שט"ז סעיף ג' מה שכתב בזה השני דיעות ופסק הרב לחומרא יעו"ש היטב ובאחרונים.

## הלכה ט

**בהמה מישראל וכו'**. בכורות כ"א ב' ופסק כרבי יוחנן ועי' שם תוס' דבור המתחיל ר"י וכו' ועיין שם ברא"ש בשם הר"י דפסק כשמואל יעוין שם ועיין ביו"ד סימן שט"ז סעיף ו' ב' דיעות בזה ועיין שם בט"ז וש"ך מה שהקשו מהך דסימן ט"ז סעיף ז' דאמרינן דמדלא הודיע מותר לשוחטו יעוין שם מה שנדחקו בזה ולכאורה הא בש"ס פריך עלה מההיא דהתם ותירצו דכאן מוטל על הלוקח ולא על המוכר יעוין שם היטב וצריך עיון עליהם ועל תמיהתם שוב מצאתי בספר פנים מאירות סימן י"א שתמה עליהם בזה וכן ראיתי להתבואות שור בסימן ט"ז ס"ק י"ב שהביא בשם הט"ז עצמו שנתעורר בזה יעו"ש היטב.

## הלכה י

**דקה שהפילה וכו'**. בכורות כ"א ב' ועיי"ש י"ט ב' כ' א' ובתוספתא פרק ב'.

**שהפילה שלייא וכו'**. שם י"ט ב' כ' א' ותוספתא שם ועי' נדה כ"ה א' ב"ק י"א א' חולין ע"ז א'.
**להשליך אותה וכו'**. חולין ע"ז א' ושם ע"ב ותוספתא שם פרק ד'.
**וכבר ביארנו וכו'**. לעיל פ"ב ה"ו.

## הלכה יא

**בהמת קדשים וכו'**. שם ובתוספת' ומפרש הטעם בש"ס מפני שרובה בר מיקדש הוא ובתוספתא שם וט"ס שם וצריך להגיה א"נ יש לומר שחלק גדול ממנה קדש ועיין שם בתוס' מה שכתב בזה ועיין עוד בזבחים פ"ד ב' דבור המתחיל ומוציא וכו' וקי"ד א' ד"ה וקסבר וכו'.

## הלכה יב

**שהפילה חררת וכו'**. בכורות כ"א ב' ובתוספתא פ"ב ועיין עוד בבכורות כ"ג ב' ועיין בלח"מ מה שכתב בזה ועיין בתוס' יו"ט בפ"ג דנדה שגם הוא ז"ל נתקשה בזה והניח בצ"ע יעו"ש.

## הלכה יג

**נדה שהולד וכו'**. בפ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה א'.
**ולד בהמה וכו'**. בכורות כ"א ב' ועיי"ש כ' א'.

## הלכה יד

**שיצאת מלאה וכו'**. נדה כ"ט א' ועיי"ש בתוס' דבור המתחיל וזו וכו' והובא בלח"מ.
**לנפלי בהמה וכו'**. בכורות כ"ב א' ומפרש רבינו דהא דקאמר לבהמה כשל ערב היינו לענין ליפטר הבא אחריו מבכורה אבל רש"י פירש שם לענין טומאה וכן הוא דעת הראב"ד וכ"כ הלח"מ.

## הלכה טו

**המקשה לילד וכו'**. חולין ס"ט ב'.
**אחריו פטור וכו'**. אבל רש"י והר"ן ותוס' שם ע' א' בדבור המתחיל מאי לאו וכו' כתב דפטורה מן הבכורה וכן כתב הרמב"ן בהלכות בכורות פרק ג' יעו"ש וביו"ד סימן שי"ט סעיף א' הובאו השני דיעות אלו יעו"ש.
**אבר והניחו וכו'**. כ"ה שם בש"ס ע' א' אליבא דר"ה.

## הלכה טז

**שליש וכו'**. לדעתי הוא הכל הלכה אחת עם הקודמת והבן.

**ומכרו לעכו"ם וכו'**. שם לר"ה ופסק כמותו כמבואר לעיל אבל הרא"ש שם בחולין (וכן הוא דעת הרמב"ן בהלכות פרק ג' דבכורות) פסק כרבה יעו"ש ועיין שם בתוס' ס"ט ב' ובבכורות ל"ה א' בדבור המתחיל איכא דאמרי וכו' ובתמורה כ"ד ב' דבור המתחיל אר"י וכו' יעו"ש היטב ועיין לח"מ.

**דרך דופן וכו'**. שם בחולין וכשיטתו דפסק כר"ה (ועיין כעין זה בחולין י"ט ב' יעו"ש).

## הלכה יז

**מיעוט אבר וכו'**. עיין חולין ע' א' (ועיין כריתות י"ד א' ובתוס' שם) ועיין רש"י שם שמפרש בענין אחר דהיינו שיצא רוב עובר והשלים מיעוט אבר לרובו יעו"ש ולרבינו מיירי דאותו מיעוט אבר הוא רוב העובר. וזה איפשט התם ממתניתין.

**חצי העובר וכו'**. שם בעיא דלא איפשיטא (ועיין ביו"ד סימן י"ד סעיף ב' וסימן שי"ט סעיף ד').

## הלכה יח

**שכרכו בסיב וכו'**. שם בעיא דלא איפשיטא ולרש"י מיירי שיצא דרך מרגלותיו יעו"ש אמנם תוס' ז"ל בד"ה כרכתו וכו' פי' דהא דקאמר דרך מרגלותיו קאי על הך דכרכתו אחותו יעו"ש.

**אחותו ויצא וכו'**. שם וכגירסת התוס' שם בדבור המתחיל כרכתו וכו' וכתבו התוס' שם דה"ה דהו"מ למיבעיא בכרכו אחיו ולענין איזה מהם בכור יעו"ש אבל בבכורות ט' א' בד"ה אמר וכו' כתבו דבשני זכרים ליכא חציצה יעו"ש היטב ויש לעיין דלמה לא כתב רבינו דמיירי שיצא דרך מרגלותיו ונ"ל דלכן כתב ויצא להורות שהוא יצא הראשון (ודע דמדברי הרמב"ן בהלכות פ"ג דבכורות מבואר כדברי התוס' דחולין וע"ע בתוס' סוכה ל"ז א' ד"ה כי היכי וכו' יעו"ש היטב ומדברי הרמב"ן מבואר דאף דבכל מקום מין במינו אינו חוצץ בכור שאני יעו"ש היטב).

## הלכה יט

**שני רחמים וכו'**. שם בעיא ונשאר בתיקו.

## הלכה כ

**כותלי בית הרחם וכו'**. שם בעיא דלא איפשיטא.

## הלכה כא

**ונתלו בצוארו**. היינו שנתלו בצואר בית הרחם או שהכוונה כפשוטה שנתלו להבכור בצוארו וכן נראה יותר והוא שם בעיא דלא איפשיטא.

# פרק ה

## הלכה א

**שלא בכרה וכו'**. בכורות ט' א' י"ז א' ובתוספתא פ"ב ופסק כרבנן ועיין עוד במכילתא בא פיסקא י"ח.

**את הכחוש וכו'**. שם וכר"ע וכמסקנא שם י"ח א' ובתוספתא שם איתא מפורש הכושל שבהן יעו"ש.

**אין לכהן וכו'**. שם ע"ב וכר' עקיבא וכ"ה שם בתוספתא ואי מיירי כאן שמת אצל בעה"ב גם ר' טרפון מודה כמבואר שם י"ח ב' ועיין בהל' שאלה ופקדון פ"ה מזה ובטור ושו"ע יו"ד סימן שי"ז ועיין לקמן הלכה ה'.

**זכר ונקבה וכו'**. שם במשנה ובתוספתא ובהא כו"ע מודו אפילו ר' טרפון כמש"כ רש"י שם וכן אפילו ר' יוסי הגלילי מודה וכמש"כ התוס' שם בד"ה זכר וכו'.

## הלכה ב

**שלא בכרו וכו'**. בכורות י"ח ב' ותוספתא פ"ב.

**זכר ונקבה וכו'**. שם ושם והכל כנ"ל.

**מת אחד וכו'**. וכן אם ילדו זכר ונקבה וכו' כבר כתבתי לעיל ד"ה זכר דריה"ג נמי מודה בזה וברא"ש מסיים בזה ריה"ג אומר שניהם לכהן יעו"ש ואין לו מובן וט"ס הוא וזה שייך לאחר ציון תיבת גמרא ופשוט.

## הלכה ג

**שהוא ספק וכו'**. פשוט שם במתניתין ובתוספתא.

**אין מוציאין וכו'**. עיין לעיל פ"ב ה"ו. ועיין לח"מ מה שהקשה כאן על רבינו דפסק פ"ט מהלכות בכורים דפטור מן המתנות והיינו מטעם דהלכה כרבי יוסי דעשו את שאינו זוכה כזוכה ובפרק ד' מהל' מעשר פסק דלא כרבי יוסי יעוין שם היטב והיה נראה לי לפרש דרבינו ס"ל דיש חילוק בין ההיא דגיטין להך דהכא ולהך דב"מ ובהא פליגי רב ושמואל ועולא. עולא ס"ל דר"י סבירא ליה נמי בהך דגיטין דעשו שאינו זוכה כזוכה ורב ושמואל סבירא להו דבהך דגיטין לא ס"ל לר"י דעשו שאינו זוכה כזוכה ולא רצו לאוקמי דר"י מודה בזה ואתי כר' יוסי דכיחידאה לא מוקמינן וכמו שכתבו התוס' בגיטין התם ולכן כיון דהמשנה ע"כ מיירי במזכה ע"י אחר או במכירי כהונה א"כ שוב אין הכרח לומר דר"י פליג ע"ז וס"ל דעשו שאינו זוכה כזוכה ויש להעמיס זה בכוונת מרן מש"כ בפרק ט' מהלכות בכורים הלכה ג' בתירוץ השני שהובא בלח"מ שם וקושיית הלח"מ לק"מ ודוק. שוב ראיתי בירושלמי פרק ג' דגיטין הלכה ז' שחילק בין היכא שהדבר ישנו

בעולם כמו הכא משא"כ בהך דגיטין דעדיין לא בא לעולם ועיי"ש במראה הפנים יעו"ש שוב ראיתי הדבר יוצא מפורש מפי הרשב"א בחי' בגיטין שם ונהניתי (ומצאתי בספר חמדת שלמה סימן א' שפירש בש"ס כמו שפירשתי).

## הלכה ד

**בעדרו מבכרות וכו'**. בכורות כ"ג ב' כ"ד א' ותוספתא פ"ב.

## הלכה ה

**שהפקידו שני וכו'**. ב"מ ל"ו ב' בכורות י"ח ב' (ויש לעיין על הלח"מ הלכה א' שכתב שרבינו לא ביאר זה וי"ל דכאן יש לומר דמיירי דבא ליד כהן משא"כ כשלא בא עדיין לידו ודחוק).

## הלכה ו

**אצל בעה"ב וכו'**. שם בבכורות.

**מדעת בעל וכו'**. אבל אם היה שלא מדעתו י"ל דיכול לומר לו הו"ל לעשות סימן ולמידק אבל כיון שיודע שנתערב עם של בעה"ב הו"ל להמוציא לעשות סימן עיין בב"מ שם ובפרק ה' מהלכות שאלה ופקדון והבן ועיין בחו"מ סימן רצ"ב סעיף י"ד ובסימן ש'. ומה שכתב הלח"מ בשם הטור דאם בא ליד כהן יחלוקו יעו"ש צ"ע בזה ומדברי רבינו מבואר להיפך וצ"ע בזה דמדברי הטור גופיה שכתב באם הפקיד אחד בכורו למי שיש לו פשוט דהמוחזק ידו על העליונה וצ"ע.

## הלכה ז

**ישראל על וכו'**. בכורות ל"ה ב'.

**נאמן הישראל וכו'**. הלשון אינו מדוקדק לכאורה וביו"ד סי' שי"ד סעיף י' הלשון מכוון יותר (וז"ל שם לפיכך ישראל שיש לו ספק בכור שנאכל במומו לבעלים נאמן לומר שנפל בו מום מעצמו עכ"ל) ועיין לעיל פ"ג ה"ג יעו"ש היטב ויש לכוון לשון זה דרבינו כתב בכאן דנאמן לומר שהוא ספק בכור ורואין לו בלא כהן אבל לא ידעתי מהיכן גמר לה רבינו שוב מצאתי בחי' מהרי"ט אלגזי שפי' כדברי וכתב שלרבינו היה גירסא אחרת בש"ס ול"ג כלל שכהנים הוא דחשידי אמומי ישראל לא חשידי אמומי ובאמת גם ישראל חשידי לעשות מום בעצמו ולא נאמן הישראל רק לומר דספק בכור הוא וא"צ ליתנו לכהן יעו"ש היטב אריכת דברים בזה.

## הלכה ח

**שקדם להם וכו'**. עיין לעיל פ"א ה"ו יעו"ש היטב ומש"כ שם.

**כמו שביארנו וכו'**. לעיל פ"א ה"ט.

### הלכה ט

**ממעות מע"ש וכו'**. עיין ירושלמי פ"ק דמע"ש ב' א' יעו"ש היטב.

**מפירות שביעית וכו'**. בכורות י"ב ב' ועיין מרן ולח"מ מש"כ בזה.

**כבר ביארנו וכו'**. בפרק ח' מהלכות מאכלות אסורות הלכה י"ז.

**בתרומות וכו'**. בפרק י"ב מהל' תרומות הלכה כ"א ומש"כ על דרך שבארנו היינו פ"א הי"ז והי"ח.

### הלכה י

**למשתה בנו וכו'**. פ"ז דשביעית מ"ד ועיין שם בר"ש שמביא בשם התוספתא בשם רבי דאסור להרויח בו ורבינו לא הזכיר זה ואולי משום דת"ק פליג עליו.

### הלכה יא

**בכורות תמימין וכו'**. עיין תוספתא דב"מ פ"ה ופ"ג דבכורות יעוין שם.

## פרק ו

### הלכה א

**להפריש אחד וכו'**. פשוט בתורה פרשת בחקותי ועיין בכורות נ"ג ב' נ"ז ב' נ"ח א' ועיין ר"ה ח' א' ועיין ספרי ראה פיסקא ק"ה ובתו"כ פרשת בחקותי פרק י"ג.

**בכל שנה וכו'**. שם ושם ושם ובתו"כ שם פי"ב ובתוספתא דבכורות פ"ז.

**בבקר ובצאן וכו'**. בכורות נ"ג א'.

### הלכה ב

**לא במוקדשים**. בכורות נ"ג א' ועיי"ש ע"ב ומה שהקשה הלח"מ עיין לעיל בפ"ד מהל' מעילה ה"ח ומש"כ שם ודע דמכאן אין הוכחה כ"כ די"ל דלפי המסקנא דהו"א משום דכל בהמה למעשר קאי אע"ג דאקדשה לא פקע איסורא מינה וכו' י"ל דזה הטעם שייך נמי בקדשי קדשים והוצרך רבינו לכתוב זה והבן (וע"ע ב"מ ז' א').

**בארץ ובחו"ל וכו'**. שם בבכורות נ"ג א'.

**אסרו לעשר וכו'**. שם בש"ס (ועיין רש"י חולין קל"ו ב' שפירש לפי הס"ד ולא לפי המסקנא דטעמא משום תקלה יעו"ש בד"ה בפני וכו' וע"ע ברש"י בכורות ס"א א').

**עבר ועשה וכו'**. עיין לח"מ ועיין בכורות ס"א א' יעו"ש היטב ובתוס' בד"ה במעשר בזה"ז וכו' (אבל לרש"י שם משמע דאינו כן יעו"ש דברי רש"י יש לעיין בם וכמו שהעירותי לעיל ד"ה אסרו לעשר דלמה הזכיר כלל הך דלקוח ויתום כיון דלאו מסקנא הכי הוא וע"כ צ"ל דהוכרח לזה דאי משום תקלה לחוד א"כ כיון דמטעם זה לא מעשרין

בזה"ז א"כ לא משכחת לה מעשר בזה"ז לכן פי' דמטעם תקלה לחוד לא ממנעי לעשר דיש להם תקנה בכיפה ועיקר טעם המניעה בזה"ז משום לקוח ויתום וזה לא ס"ל כדפריך עלה הש"ס במקומו לכן לא ס"ל כלל דהאידנא אינו נוהג כנ"ל לתרץ דבריו) וע"ע בתוספתא פ"ז דבכורות (ועיין בירושלמי שקלים פ"ח ה"ד יעו"ש לענין דגר בזה"ז צריך להפריש רובע לקינו ואיתא שם דכבר בטלה ר' יוחנן בן זכאי מפני התקלה (וכן איתא בר"ה ל"א ב' ובכריתות ט' א') ואיתא שם הקדיש מאי מן מה דאמר ר' שמעון כבר בטלה ריב"ז מפני התקלה הדא אמרה עבר והקדיש קדשו יעו"ש היטב אלמא דדבר שבטל מפני התקלה אם עבר וקדשו קדוש) דאיתא שם וז"ל ספק מעשר בזה"ז ירעו עד שיסתאבו כו' יעו"ש היטב וע"ע בנוב"י מהדו"ת חלק יו"ד סימן קפ"ט.

## הלכה ג

**כהנים וכו'**. עיין במל"מ מה שהביא בשם הרשב"א בחולין שהקשו על הר"ח מהך דראב"ע יעו"ש ובאמת לפי מש"כ התוס' בשבת נ"ד ב' בד"ה הוה וכו' בשם ר' אלחנן דהוה מעשר למלך לק"מ יעו"ש וע"ע ביצה כ"ג א' ד"ה תליסר וכו' וע"ע יומא ס"ו א' תוס' ד"ה אין וכו' ובבכורות נ"ג א' ד"ה אלא וכו' יעו"ש היטב.

**אמנם** מה שהקשה מהא דלקמן הלכה י"ג ודאי קושיא היא וע"ע בבכורות י"א א' יעו"ש היטב שמשמע התם מרש"י דכהן צריך לעשורי יעו"ש היטב ועיין ברע"ב בכורות פ"ה מ"ה יעו"ש ועיין בתשובות פאר הדור סימן ס"ו.

## הלכה ד

**נשחט בעזרה וכו'**. עיין פסחים ס"ד ב' וזבחים ל"ז א' נ"ו ב' ובתוספתא שם פ"ו ועיין ספרי קרח פיסקא קי"ח.

**ואין לכהנים וכו'**. כ"מ שם בזבחים דלא קתני המורם מהם ועיין ב"ק י"ג א' זבחים י"א ב' פ"ט א' ובכורות ס"א א'.

**בע"מ בין וכו'**. פשוט בכמה דוכתי עיין קדושין נ"ה ב' ובכורות כ"א ב' ל"א א' ל"ו ב' ל"ה ב' נ"ד ב' נ"ז א' נ"ח ב' נ"ט א' ס' א' ב' תמורה ח' א' כ"א א'.

**שהפרישו תחלה וכו'**. יעו"ש במקומות שציינתי בד"ה הקדום וביומא נ"א א'.

## הלכה ה

**אסור למוכרו וכו'**. עיין ב"ק י"ג א' בכורות ל"א ב' ל"ב א' תמורה ה' ב' ובפ"א דמע"ש ועיין תו"כ בחקותי פי"ג.

**שהמוכר מעשר וכו'**. עיין תמורה ה' ב' (ובתוס' בד"ה ולרבא וכו').

**אינו לוקה וכו'**. עי' בלח"מ מה שהקשה בזה והנה מש"כ דסמך על סוף הסוגיא דקאמר שם ו' ב' דלרבא שינוי אינו קונה יעו"ש ועיין תוס' ב"ק ס"ו ב' בד"ה מאי איכא וכו' דרבא ס"ל שינוי קונה יעו"ש היטב ועי' לעיל בהל' עבודת יוהכ"פ פ"ג ה"ה ופ"ד ה"ב דס"ל דמערבין לקרנות יעו"ש והיינו כאביי שם ה' ב' וע"ע לקמן פ"ב מהל' תמורה ה"א דיליף דאין קרב תמורת בכור מדכתיב לה' הוא והיינו כאביי התם אבל זה אינו דלמסקנא גם רבא מודה לזה והעיקר נ"ל שרבינו יליף זה מקושיית התוס' שהובאה בלח"מ (והיינו קושית התוס' בתמורה ו' א' ד"ה והשתא וכו') ועי' בנוב"י מהדו"ת חלק אה"ע סימן קכ"ט מש"כ בזה וע"ע בתשובות ר"ע איגר סימן קכ"ט ובבינת אדם שער בית הנשים סי' ל"א יעו"ש היטב ולקצר באתי. ועיין במל"מ שהראה מקום לזבחים ט' א' דאיתא שם דלוקין עלה יעו"ש היטב וי"ל דלרבינו הוקשה לו קושית התוס' דשם ד"ה למאי וכו' וגרס למיקם עליו בלא יגאל וכ"ה שם אצל בכור (ועיין בכורות נ"ג ב') וצ"ע וע"ע בס' מעין החכמה מש"כ בזה.

**כמו שיתבאר וכו'**. עיין בפרק ח' מהלכות מלכים ה"ו ובפ"ו מהל' ערכין ה"ד (ותמורה ה' א').

## הלכה ו

**שאסור למוכרו וכו'**. בכורות ל"א ב' והנה מהש"ס שם לכאורה משמע דמחיים אפילו בע"מ אסור מדאורייתא דכיון שעושה תמורה אינו נמכר אמנם מרן כתב דחי תמים אינו נמכר מדאורייתא הא בע"מ אפי' בחייו נמכר מדאורייתא יעו"ש היטב ובאמת כן משמע לשון רבינו לעיל בהלכה ה' וכאן אמנם ממה שכתב רבינו גזרה שמא ימכרנו חי משמע דבע"מ חי מה"ת אסור ואי לא מסתפינא אמינא דכן צ"ל מדברי סופרים שאסור למוכרו אפילו בע"מ שחוט. ור"ל לא מיבעיא תם שחוט אסור דזה ג"כ רק מדרבנן וכמבואר בתוס' זבחים ט' א' יעו"ש ויש לעיין בזה.

**אין שוקלין וכו'**. עיין מרן דדייק לה מבכורות ל"א א' יעו"ש וכ"כ הרע"ב בריש פרק ה' דבכורות.

## הלכה ז

**של יתומים וכו'**. בכורות ל"א ב' יעו"ש ותוספתא סוף פ"ז.

## הלכה ח

**מותר למכור וכו'**. שם בש"ס וכאוקימתא דרבא ובתוספתא שם יעו"ש ועיין ירושלמי פ"ק דמע"ש.

**הבליע דמי וכו'**. וכאוקימתא דרבא.

**יקרים והבליע וכו'**. שם ל"ב א' וכמסקנא שם דלא פליגי יעו"ש.

## הלכה ט

**נאמנים על וכו'**. בכורות ל"ו ב' וכתב שם רש"י דמיירי בספק מעשר יעו"ש וכ"ש ודאי מעשר וק"ל.

**מעשר שלו וכו'**. תוספתא פרק ג' דבכורות ופרק א' דנגעים ועיין בכורות ל"א א' יעו"ש.

## הלכה י

**הרי הם וכו'**. ביצה ל"ט ב' ב"ק ק"י ב' בכורות י"א א' נ"ג ב' נ"ה ב' נ"ו ב' נ"ח ב' יעו"ש היטב חולין קל"ו ב' ובתוספתא בכורות פ"ז ובירושלמי שקלים פ"א הי"א.

**השותפין שנשתתפו וכו'**. ביצה ל"ט ב' שקלים פ"א מ"ז חולין כ"ה ב' בכורות נ"ו ב'.

**הנולדים להם וכו'**. דעת רש"י ז"ל דשותפים לעולם פטורין ולכן שני שותפין שעשו שותפות כל הוולדות שיוולדו בעת השותפות פטורים והכא מיירי בשני אחים שירשו בתפוסת הבית ולכן כל זמן שלא חלקו ביניהם הרי הוא כמו בשל אחד וחייבין במעשר בהמה אבל כשחלקו וחזרו ונשתתפו אז דינם כמו שותפין דעלמא אמנם דעת רבינו ז"ל כי השותפים אינם פטורים רק אותם הבהמות שנשתתפו בהם אבל הנולדים מהם חייבין במעשר בהמה (ודומיא דלקוח לפי פי' רש"י ז"ל בביצה שם) והנה רבינו ז"ל גורס האחין והשותפין וכמש"כ הלח"מ כאן וכ"ה באמת הגירסא בשקלים ובבכורות שם יעו"ש היטב ועיין היטב בפירוש המשניות לרבינו בבכורות מה שביאר שיטתו בשלימות יעו"ש ומה שהקשה הלח"מ א"כ אמאי נקט וקנו מתפוסת הבית חייבים לנקוט אם ילדו אח"כ חייבין יעו"ש לא ידעתי קושייתו דקמ"ל דאפי' אם זה נתן מעותיו וזה נתן מעותיו ולקחו בהן בהמות חייבים יעו"ש בפי' המשניות ואפי' אותם הנקנים עצמם. גם מה שהקשה לוקמי כולה בבכור ולפלוג בין מה שילדו מקודם ובין מה שילדו אח"כ באמת לא זכיתי להבין הא בבכור אם נשתתפו בבכורות ודאי דחייבין דמהיכי תיתי נימא דאם נשתתפו בבכורות דליפקע מהן קדושתן אלא ודאי מיירי אם הביאו כל שמונה בהמותיהן ונשתתפו בזה או שלקחו בהמה אחת לשניהם וילדה ודאי פטורה ולכן שפיר הקשה דהא בבכורה כה"ג מחייב ולכן הוכרח לאוקמי במעשר בהמה. אבל לכאורה יקשה לרבינו איך שייך לומר דליקום האי קרא אבכורה דאם נשתתפו בבהמתם דיהא פטור מן הבכורה ולרש"י אתי בפשיטות יותר.

**גם** מה שהקשה הלח"מ על רבינו מהך דב"ק באמת גם אנכי מעצמי הרגשתי בזה ולכאורה קושיא אלימתא היא. ואולי אפ"ל בדוחק דעיקר הראיה מדנקט ואם לאו פטורים והיינו דווקא היכא דאיכא תרי יורשים אבל היכא דאיכא חד יורש אה"נ דחייב

וכן מצינו בכמה מקומות שכתבו התוס' דהוי כמו וכו' וכמו שכתבו התוס' ברכות מ"ה א' ד"ה שלשה וכו' ובשבת קכ"ג א' ד"ה אסובי וכו' גיטין פ' ב' ד"ה זו וכו' ובשבועות ט' ב' ד"ה כדאמר וכו' ומ"א א' ד"ה ומאן דמתני וכו' מעילה י"ב ב' ד"ה חלב וכו' יעו"ש ומ"מ צ"ע בזה.

**גדיים כנגד וכו'**. ביצה ל"ט ב' ובכורות שם נ"ו ב' ובירושלמי ספ"ק דשקלים יעו"ש.

**כנגד עשרה וכו'**. עיין לח"מ מה שהקשה מהא דלעיל פ"ד מהל' איסורי מזבח הי"ז ועיי"ש מש"כ בזה ליישב שם.

## הלכה יא

**ולא חלקו וכו'**. שם בבכורות ובירושלמי שם בשקלים יעו"ש.

## הלכה יב

**במעי אמן וכו'**. בכורות נ"ו א' ותוספתא פ"ז.

## הלכה יג

**פטורים מן וכו'**. ב"ק ק"י ב' ועיי"ש בילקוט פרשת נשא גירסא אחרינא בש"ס יעו"ש.

## הלכה יד

**נכנסין לדיר וכו'**. בכורות י"ב א' נ"ז א' ב"ק ע"ח א' חולין קל"ו ב' תוספתא פ"ז דבכורות.

**והטרפה**. חולין קל"ו ב' מנחות ו' א' תמורה כ"ט א' בכורות נ"ז א' נ"ח א' תוספתא שם תו"כ בחקותי פי"ג ועיין מל"מ מה שהביא בשם התוס'.

**ויוצא דופן**. שם בבכורות נ"ז א' ובתוספתא שם פ"ז.

**ומחוסר זמן וכו'**. ועיין תמורה י"ט ב' בכורות כ"א ב' נ"ו א' נ"ז א' תוספתא שם פ"ז. ועיין מרן שהקשה למה לא הביא רבינו הא דאיתא בזבחים י"ב א' דבליל שמיני נכנסין לדיר להתעשר יעו"ש ולענ"ד אפ"ל דזה דוקא אליבא דמ"ד דס"ל דאין מחוסר זמן בלילה אמנם אליבא דמ"ד דיש מחוסר זמן בלילה אה"נ דאין נכנסין לדיר להתעשר ולקמן בפ"ג מהל' מחוסרי כפרה ה"ד פסק רבינו דלילה מחוסר זמן ועיין לעיל פ"א מהל' חגיגה ה"ה וע"ע בפ"ו מהל' נזירות יעו"ש היטב ומ"מ יש לעיין בזה.

**היתום שמתה וכו'**. בכורות נ"ז א' נ"ג א' נ"ח ב' חולין קל"ו ב' תוספתא דבכורות פ"ז ועיין לעיל פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ד יעו"ש ומש"כ שם.

## הלכה טו

**אחר שנראה וכו'**. בכורות נ"ו א' מימרא דר' אלעזר יעו"ש היטב.

**שאינו מחוסר וכו'**. ט"ס וצ"ל שכיון שמחוסר זמן אינו ראוי וכו' או שצ"ל שאין מחוסר זמן ראוי וכו' ופשוט.

### הלכה טז

**הרי היא וכו'**. ב"מ ז' א' ובכורות נ"ח ב' עשירי ודאי ולא עשירי ספק וע"ע במרן.

**שנתערב בהן וכו'**. תוספתא פ"ז דבכורות והובא במרן.

## פרק ז

### הלכה א

**עשר טלאים וכו'**. בכורות נ"ח ב' וכת"ק (ודברי רש"י מגומגמים שם יעו"ש היטב) ובתו"כ בחקותי פי"ג.

**פתח קטן וכו'**. שם בגמרא ובר"ה י"ח א'.

**זכר בין וכו'**. בכורות י"ד ב' כ"א ב' ל"ה ב' נ"ג ב' נ"ז א' חולין קל"ו ב' תוספתא פרק ז' דבכורות.

**סוקרו בסיקרא וכו'**. בכורות נ"ח א' ב' חגיגה ח' א'.

**לא סקרו וכו'**. שם ובתוספתא פ"ז ובתו"כ שם.

### הלכה ב

**לצרף כל וכו'**. בכורות נ"ד ב' ושם כל הסוגיא.

**חמשה טלאים וכו'**. שם נ"ה א' ובתוספתא פ"ז.

### הלכה ג

**תשעה מכאן וכו'**. שם נ"ה א' וכרב דהלכה כוותיה באיסורי לגבי שמואל וכל הנך מימרי שם דקאמר דרועה וכליו מצרפן אזלא אליבא דשמואל ולכן השמיטם רבינו.

### הלכה ד

**מצאן על וכו'**. בכורות נ"ג א' ושם נ"ד כל הסוגיא ובתו"כ בחקותי פי"ב.

### הלכה ה

**על הנולדים וכו'**. שם בבכורות ונ"ז ב' ועיין ר"ה ב' א' ושם ז' ב' כל הסוגיא ועי' ספרי ראה פיסקא ק"ה ובתו"כ בחקותי פי"ב אי' וז"ל ק"ו מחדש לישן שיתעשרו מזה על זה ומה אם הכבשים והעזים שהם כלאים זה בזה מתעשרים מזה על זה החדש והישן שאינם כלאים זה בזה אינו דין שיתעשרו מזה על זה ת"ל עשר תעשר שתי מעשרות שנה (אולי צ"ל שנה שנה) אין מעשרין משנה לחברתה דברי ר"ע עכ"ל ובתוספתא הגירסא כך ומעשרין אותן משנה לחברתה שנאמר עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה דר"ע וחכ"א שנה שנה של שנה אחת אתה מעשר ואי אתה מעשר משנה לחברתה עכ"ל ולבד שאין מובן לזה ג"כ סותר ר"ע למה דאיתא

בתו"כ בשמו לכן נראה לענ"ד להגיה בתוספתא שצ"ל כמו שהוא בתו"כ ועיין במפרש שם מש"כ בזה ומה שנראה לענ"ד כתבתי.

**שאם עישר וכו'**. עיין בלח"מ מש"כ בזה.

### הלכה ו

**הנולדים באחד וכו'**. בכורות נ"ז ב' ועיין ר"ה ב' א' ותוספתא פ"ז דבכורות ועיין לח"מ מה שכתב בשם הסמ"ג ומש"כ הוא ע"ז פשוט הוא.

**ילדו תולדות וכו'**. בכורות כ' ב' וכל הסוגיא תוספתא פ"ז שם.

### הלכה ז

**כמו טבל וכו'**. בכורות נ"ז ב'.

**כמו שביארנו וכו'**. בפ"י מהלכות מאכלות אסורות ה"כ ובהל' מעשר בכמה דוכתי.

### הלכה ח

**שלשה זמנים וכו'**. בכורות שם ובשקלים פ"ג מ"א.

**ט"ו קודם וכו'**. היינו שהוא האחרון מחדש אדר כמו שמסיק רבינו ובחנם תמה הלח"מ ומש"כ דבעינן ט"ו יום טעמא נקיט למילתיה דלמה בעינן כך ביום האחרון מחדש אדר וע"ז כתב דבעינן ט"ו יום יעו"ש ועוד משום דקא פסיק כר' עקיבא לענין שבועות ולכן העתיק מתחלה דר"ע.

**אחרון מחדש וכו'**. בהכי כו"ע מודו לשיטת הסוברים דתשרי ר"ה.

### הלכה ט

**כל הצאן וכו'**. בכורות נ"ט ב' ס' ח' ובתוספתא פ"ז ומה דאיתא שם בתוספתא והשאר יתעשרו לשנה הבאה הוא ט"ס וצ"ל גורן הבאה.

## פרק ח

### הלכה א

**כמו שביארנו**. לעיל פ"ז ה"א.

**לשמיני או וכו'**. נזיר ל"א ב' בכורות ס' ב' תו"כ בחקותי פי"ג.

**אם קרא וכו'**. שם ושם ושם וע"ע בכורות ל"ב א' נ"ט א' ס' א' ותוספתא פ"ז.

**בין בכוונה וכו'**. כרב חסדא ורבה בר רב הונא בנזיר ל"ב א' ועיין במל"מ.

### הלכה ב

**אינו קרב וכו'**. שם ס' א' ובתוספתא פ"ז ובתו"כ שם ובפרשת ויקרא פט"ז פרשה י"ג יעו"ש.

**וטעון נסכים וכו'**. מנחות צ"א ב' תוספתא דמנחות פ"י וספרי שלח פיסקא ק"ז.
**ואינו עושה וכו'**. שם בבכורות ס' א' ס"א א' ובתוספתא שם פ"ז ובמנחות פ"י ובתו"כ בחקותי פי"ג יעו"ש.
**העושה שליח וכו'**. בכורות ס"א א' וכרב פפא יעו"ש ומה שכתב מרן דהטעם דבכל מקום אמרינן לתקוני שדרתיך וכו' יעו"ש לפי מש"כ רש"י שם ובתוס' ד"ה לתשיעי וכו' ללישנא קמא דגם רב פפי ס"ל כן האי סברא לתקוני שדרתיך וכו' רק דס"ל כיון דתשיעי נאכל במומו א"כ לאו עיוות הוא יעו"ש א"כ אין ראיה מכאן כלום אבל יותר נ"ל לומר משום דרב פפא הוא מאריה דתלמודא טפי מרב פפי ועוד דהך סברא דקאמר אליבא דרב פפא כן איתא ג"כ בכתובות ק' א' יעו"ש להכי פסק כוותיה ועוד מדשקיל וטרי אליבא דרב פפא וק"ל.

## הלכה ג

**לעשירי עשירי וכו'**. בכורות נ"ט ב' ס' א' ב' ובתוספתא שם פ"ז ובתו"כ בחקותי פי"ג עי' תוספתא פ"ז דבכורות וז"ל קרא לתשיעי תשיעי לעשירי עשירי לי"א י"א תשיעי לחולין עשירי מעשר י"א חולין קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולי"א אחד עשר תשיעי נאכל במומו עשירי מעשר וי"א חולין. קרא לתשיעי ולעשירי תשיעי ולי"א עשירי תשיעי חולין ועשירי מעשר וי"א קרב שלמים. קרא לתשיעי עשירי לעשירי תשיעי ולי"א עשירי שלשתן מקודשין תשיעי נאכל במומו עשירי מעשר י"א קרב שלמים ועושה תמורה. קרא לתשיעי תשיעי ולעשירי עשירי ולי"א עשירי אין י"א מקודש זה הכלל כל זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו אין י"א מקודש עד שישתוק בתשיעי ויקרא לעשירי תשיעי ולי"א עשירי עכ"ל והנה בודאי ט"ס כאן וצריך להגיה שכצ"ל אין י"א מקודש ראב"ש אומר לעולם אין י"א קדוש עד שישתוק בתשיעי ויקרא לעשירי תשיעי ולי"א עשירי עכ"ל וכדאיתא בש"ס ס' ב' וכ"כ שם המפרש ובתו"כ בחקותי פי"ג איתא כך וז"ל קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולי"א עשירי אין י"א מקודש קרא לתשיעי ולעשירי י"א עשירי רבי אומר אינו מקודש ר' יוסי בר' יהודה אומר מקודש זה הכלל שהיה רבי אומר כל שנעקר שם העשירי ממנו לפניו מקודש ולאחריו אינו מקודש עכ"ל והנה באמת אין הבנה לזה כלל ובילקוט הגירסא שם כך אין י"א מקודש קרא לתשיעי תשיעי ולעשירי י"א ולי"א עשירי רבי אומר אינו מקודש ור"י אומר מקודש וכו' וכן הגיה שם הק"א אמנם מ"מ סוף דברי התו"כ אינם מיושבים לכן נ"ל להגיה שכצ"ל בסופו זה הכלל שהיה רבי אומר כל שלא נעקר שם עשירי ממנו לפניו מקודש וכו' וכ"ה בבכורות ס' ב' וע"ש (ומזה תבין דהגהת הצ"ק שם בבכורות דהגיה שצ"ל והתניא אמר רבי וכו' לכאורה אינו צודק

כ"כ דהש"ס מביא הברייתא דתו"כ כמו שהיא נשנית שם ויותר נראה למחוק שם הך אפילו תימא רבי כי אמר רבי היכא דאית ליה בהמות טובא דאמרינן חד עישורא קאמר הכא דלית ליה בהמות טפי כ"ז יש למחוק דבלא"ה לא אתי שפיר דמתחלה מביא הש"ס זה בסתם ואח"כ מייתי זה בשם רבא (הן אמת דלהצ"ק יש ליישב זה קצת) א"נ י"ל דהש"ס הוא דקמהדר למילתיה בקצרה ומייתי עלה מימרא דרבא דאיתמר לעיל (וקים ליה להש"ס דהך תירוצא אפי' תימא רבי וכו' רבא קאמר לה והבן) שוב מצאתי בעזר ה' באדרת אליהו כהגהתי על התו"כ (רק שמגיה שם ברישא ג"כ שכצ"ל קרא לתשיעי עשירי ולעשירי י"א יעו"ש אבל לענ"ד אין צורך לזה דלא מיירי כאן כלל מהתשיעי רק דמחלקותם כאן בי"א והבן) זהו מה שרציתי לבאר בעזר ה'.

**יצא העשירי וכו'**. בכורות נ"ח ב' נ"ט א' ועיין תו"כ שם.

## הלכה ד

**תשיעי ועשירי וכו'**. עיין בכורות ס' ב' איתא שם אמר רבא יצאו שתיהם בתשיעי קראן תשיעי עשירי וחולין מעורבין זה בזה עשירי מאליו קדוש לתשיעי תשיעי קא קרי ליה קראן עשירי עשירי ותשיעי מעורבין זה בזה מ"ט עשירי קא קרי להו לתרווייהו יצאו שניהם בעשירי וקראן עשירי עשירי וי"א מעורבין זה בזה. קראן אחד עשר עשירי וחולין מעורבין זה בזה יעו"ש היטב. והנה לדעת רש"י ז"ל יש חילוק דין בכל אחד מהם בהא דחלוקה ראשונה דיצאו בתשיעי וקראן תשיעי דעשירי וחולין מעורבין זה בזה כתב דנאכלין במומן והגוזז והעובד אחד מהן אינו סופג את הארבעים יעו"ש ומינה דאם קראן עשירי דעשירי ותשיעי מעורבין זה בזה משמע דהגוזז והעובד סופג את הארבעים ממנ"פ. ובחלוקה השניה דיצאו שניהם בעשירי וקראן י"א דחולין ומעשר מעורבין זה בזה גם כן הדין דנאכלין במומן והגוזז והעובד באחד מהן אינו סופג הארבעים ובקראן עשירי דמעשר ואחד עשר מעורבין זה בזה כתב דיקרבו שניהם ויאכלו כחמור קדש שבהן דטעונין שתי מתנות והרמת חזה ושוק כמו שלמים יעו"ש והנה בהא דכתב רש"י דטעונין שתי מתנות יש לעיין לכאורה דהו"ל ליתן מתנה אחד כמו שמבואר לעיל סימן ס"ה סעיף י"א וכן כתב רש"י בזבחים ע"א ב' יעו"ש היטב וצ"ע בזה וצ"ל דדברי רש"י הם למ"ד מביאין קדשים לבית הפסול יעו"ש ס"א א' (ועיי"ש בתוס' ד"ה והא וכו' בסוה"ד יעו"ש היטב) דאל"ה א"א למקרבינהו כלל משום תנופת והרמת חזה ושוק יעו"ש היטב והבן ועיין עירובין נ' א' ברש"י ותוס' שם ד"ה עשירי וכו' ורש"י בקדושין נ"א א' יעו"ש היטב.

**אמנם** רבינו בפי' המשניות לבכורות כתב וז"ל ודע שאם יצא תשיעי ועשירי יחד ואמר

עליהם תשיעי או אמר עליהן עשירי או אם יצא העשירי והי"א ואמר על השניהם ביחד עשירי או אמר עליהן י"א בכל הדינים הללו שניהם מקודשין ויאכלו במומן לבעלים יעו"ש היטב והנה כלל כולם שדין אחד להם ואין שום חילוק ביניהו וכאן שיכל ידיו בחלוקה הראשונה כלל יחד בין שקראן תשיעי בין שקראן עשירי ולא חילק בינייהו כלל ובדין יצאו שניהם בעשירי כתב דין קראן עשירי בפ"ע וקראן י"א לדין בפ"ע ותמוה הוא וכן תמה הלח"מ. והנ"ל כוונתו שרבינו לא מיירי כאן מדין הגוזז והעובד איך דינם לענין מלקות וכל עיקר כוונתו להורות לנו הדין איך יתנהג בהם ולכן ביצאו שניהם בתשיעי כתב שני הדינים יחד דהכל חד דין אית להו לענין זה דנאכלים במומן אבל ביצאו שניהם בעשירי חלק בינייהו דלא לטעות ולימא דשניהם יקרבו בקראן עשירי וכדעת רש"י וקמ"ל דלא רק יאכלו שניהן במומן ומ"מ לא שוה לנתערב חולין במעשר כי כאן בקראן עשירי צריך לפדות אחד מהן כשלמים שנתערב במעשר שהשלמים צריך פדיון משא"כ בקראן אחד עשר נאכלים במומן בלא שום פדיון ולכן חילק ביניהם כן נראה לענ"ד ברור.

**כמו שביארנו וכו'**. בפ"ו הי"ד יעו"ש.

## הלכה ה

**ויצאו תחלה וכו'**. בכורות ס' א' יעו"ש ועיין לח"מ.

## הלכה ו

**בתחלה שתים וכו'**. בכורות ס' א' ומפרש כפי' שדחה רש"י ז"ל וכן דעת התוס' שם בד"ה יצאו וכו' אבל דעת רש"י ז"ל דהעשירי שקראו תשיעי הוא מעשר גמור והי"א שקראו עשירי הוא קרב שלמים יעו"ש היטב. ודע דשם איתא במשנה שבמשניות וז"ל יצאו תשיעי ועשירי כאחת תשיעי ועשירי מקולקלין יעו"ש ובמשנה שבש"ס ליתא זה וכבר נתבאר דין זה במימרא דרבא וכדאיתא לעיל הלכה ד' יעו"ש ומדברי התוס' יו"ט מבואר דזה איתא לגירסת התוס' י"ז ב' בד"ה איפשר וכו' יעו"ש (וכן הבין בהג"ה שעל גיליון הש"ס יעו"ש שהראה מקום להתוס' הזה) אולם כבר השיגו הגאון רעק"א דכוונת התוס' על הא דשם ס' ב' יעו"ש היטב.

## הלכה ז

**למפרע כגון וכו'**. בכורות ס' א' ובתוספתא פ"ז.

**שהעשירי מאליו וכו'**. עיין לעיל הלכה ג' ואע"ג דפסק לעיל הלכה ה' דבתר מניין שלו אזלינן והוא קרא לו חד כבר הקשו זה בש"ס ותירצו משום דבמניינא דפרסאה עשירי חד קרי להו יעו"ש ולכאורה קיצר רבינו בזה ויש לעיין קצת בזה.

## הלכה ח

**לתשיעי עשירי וכו'**. בכורות נ"ט א' ברייתא שם.

**מת העשירי וכו'**. שם.

**שהמניין הראוי וכו'**. אע"ג דכאן יש לפטור מטעם דעשירי מאליו נתקדש מ"מ רבינו משמיענו דין דמנין הראוי פוטר ג"כ אבל טעם דעשירי מאליו נתקדש כבר השמיענו ואע"ג דכבר השמיענו דין דעשירי מאליו נתקדש לעיל הלכה ג' מ"מ השמיענו כאן בהלכה זו ברישא. דהתם אשמעינן ביצא לחוץ ונתברר מה שא"כ בדין זה השמיענו אע"ג דנשאר בדיר ולא יצא ופשוט לענ"ד לתרץ קושיית הלח"מ.

## הלכה ט

**עשרה טלאים וכו'**. בכורות שם נ"ט ב' ובתוספתא פ"ז.

## הלכה י

**שבתוך הדיר וכו'**. שם נ"ט ב' ותוספתא שם יעו"ש היטב.

**י"ד טלאים וכו'**. זהו דין אמצעי של רבא שם נ"ט ב'.

**ארבעה מפתח וכו'**. זהו דין האחרון של רבא שם ובש"ס שם איתא ואם לאו ארבעה פטורין וששה מצטרפין לגורן אחר יעו"ש והוא ט"ס וצ"ל ארבעה ארבעה פטורין וכו' (שוב מצאתי כן בהגהות הב"ח בש"ס החדשים) וקמ"ל דאע"ג דספק מנין הראוי ג"כ פוטר יעו"ש בש"ס (והא דהשמיט רבינו דין קמא דרבא י"ל דכל עיקר מימרא דרבא אתי לאשמעינן דספק מנין הראוי פוטר יעו"ש ובדין הראשון אדרבה קמ"ל דלא מיקרי זה מנין הראוי וארבעה ארבעה חייב יעו"ש והבן).

## הלכה יא

**י"ט טלאים וכו'**. בכורות ס' א' יעו"ש.

## הלכה יב

**ראשו ורובו וכו'**. עיי"ש ס' ב' דקדים חד מינייהו לרישיה כו' יעו"ש ובתוספתא פ"ז.

## הלכה יג

**והפסיק המניין וכו'**. תוספתא פ"ז דבכורות.

## הלכה יד

**היוצאין אחד וכו'**. בכורות נ"ח ב' נ"ט ב' ב"מ ו' ב' תוספתא פ"ז דבכורות.

## הלכה טו

**מן העשיריים וכו'**. בכורות נ"ח ב'.